

IZ ZGODOVINE NAŠIH GOZDOV

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

Značaj terezijanskega katastra

V zvezi z davčnimi reformami Marije Terezije je bil sredi XVIII. stoletja izveden popis zemljišč in njihovega donosa. Namen popisa je bil zajeti vsa zemljišča, ki naj bi bila v bodoče podvržena zemljiškemu davku, med temi je bila do tedaj v znatni meri davka prosta posest zemljiških gospostev (dominijev). Ta reforma davčnega sistema je znana kot davčna rektifikacija, rezultati popisa pa se označujejo tudi kot terezijanski kataster. Prvi cesarski patent, ki je predpisoval napovedi vseh zemljišč, njihovega užitka ter urbarskih dajatev zaradi ureditve katastra in uvedbe davčne enakosti, je bil izdan 1. 1747 (1). Dodana so mu bila navodila in obrazci za te napovedi, ki naj bi bile vložene v dveh mesecih po objavi patenta. Najbrž se patent iz 1. 1747 ni dal izvesti, kajti v naslednjem letu so bili izdani novi predpisi in novi obrazci. Način izvedbe popisa zemljišč in njihovih užitkov je bil za bivšo Kranjsko določen s patentoma od 23. aprila in 20. avgusta 1748; izdala jih je takratna deželna vlada, kameralna, komercialna in politična reprezentanca v Ljubljani (2). Patent od 23. aprila 1748 je predpisoval obrazce, na katerih so morali dominiji predložiti napovedi (fasije) svojih lastnih (dominikalnih) ter podložniških (rustikalnih) zemljišč. Napovedi o podložniških zemljiščih naj bi vsebovale cele vasi, četudi so bile razdeljene na več zemljiških gospostev, napovedi o posesti dominijev pa naj bi obsegale vsa njim pripadajoča zemljišča. Poleg vaškega župana in zapriseženih mož bi morali napovedi sopodpisati uradniki zemljiških gospostev in zemljiški gospod, ki mu je pripadalo več kmetij v vasi. Rok za predložitev, določen v prvem patentu, je bil 15. junij 1748.

V napovedih je bilo treba navesti podatke glede posameznih zemljiških kategorij, njiv, vrtov, travnikov, pašnikov in gozdov; za vinograde so bile predvidene posebne napovedi. Gozdovi naj bi se ločili po vrsti lesa v take s trdim lesom, hrasti in bukvi, z mehkim lesom, jelkami, smrekami, bori itd. ter s hitro rastočim drevjem, kot jelšami, brezami, vrbami in grmovjem. Obseg gozdov naj bi se označil v oralih (Tagwerck) po 1500 kvadratnih sežnjev (en seženj = 1896 m, kvadratni seženj = 3596 m²). V denarju naj bi bila navedena letni užitek od gozda ali zakupnina. Zemljiška gospodstva bi morala v svojih napovedih navesti denarne dohodke od dovoljene gozdne pravice za stavbni les in drva, od žirnine (pristojbine za pašo žira) in od

pašne pravice. Pri podložniških zemljiščih naj bi se gozdovi označili po vrstah lesa na isti način kot dominikalni gozdovi. Imenoma naj bi se navedli tuji gozdovi dominijev, v katerih je posamezna vas imela pravico do lesa, ter označile v denarju morebitne koristi ali zakupnina od pravice za stavbni les ter drva in od žirnine. Na podoben način naj bi tudi mesta napovedala svoje gozdove izven mestnega ozemlja.

Rok dobrega poldruega meseca je bil za predložitev napovedi gotovo prekratek pri tako obsežnem delu, kot je bil popis vseh zemljišč in njihovega donosa. Upoštevati je treba, da je bilo pri tedanjem stanju izobrazbe le malo takšnih oseb, ki jim je bilo mogoče tako delo zaupati. To so bili maloštevilni zemljiški gospodje in njihovi upravni ali gospodarski uradniki ter duhovniki, ki so upravljali razno zemljiško posest v cerkveni lasti. Pa tudi za te je bila izvedba popisa zemljišč zahtevno in zamudno delo. Razumljivo je, da delo ni bilo dovršeno v prvotno določenem roku kljub zagroženi denarni kazni, ki naj bi znašala četrletni znesek kontribucije. Na predlog višje revizijske komisije za Kranjsko je bila z novim patentom od 20. avgusta 1748 vsem zamudnikom kazen spregledana. Istočasno so bila izdana nova navodila z novimi obrazci, da bi se, kot je rečeno v patentu, preprečile vse pomote, dvomi in napačne razlage pri sestavljanju popisov. Obrazci pa so bili tako sestavljeni, da bi jih vsak lahko razumel, če bi jih skrbno prečital. Rok za predložitev napovedi je bil po novem patentu odvisen od števila podložnih kmetij. Za zemljiška gospostva z majhnim številom kmetij je bil določen krajši rok; pri večjem številu podložnikov je bil rok daljši. Gospostva z več kot 400 kmetijami bi morala predložiti napovedi najpozneje v treh mesecih. Vendar tudi ti roki niso bili mišljeni kot skrajni, dominiji so mogli napovedi vlagati postopoma in se tako izogniti, da ne bi prišli v zamudo.

Novi predpisi so spreminjali tudi navodila za napoved gozdov. Po patentu od 23. aprila 1748 je bilo treba obseg gozdov napovedati v oralih po 1500 kvadratnih sežnjev. Verjetno se je takoj izkazalo, da je bila ta zahteva v mnogih primerih neizvedljiva; zemljišča niso bila izmerjena in večina zemljiških posestnikov ne bi mogla niti približno napovedati površine svoje posesti v zahtevanih merskih enotah. Predpisani obrazci so sicer še predvidevali napoved gozdne površine, toda navodila je niso več izrečno predpisovala. Če dominikalnih gozdov ne bi bilo mogoče napovedati s površino, naj bi se navedla le posamezna gozdna zemljišča z označbo, od kod in do kje segajo s pripombo, kakšen les vsebujejo, kakšna so njihova tla, koliko so oddaljeni od fužin, od vode ali od mest. Površino gozdov pa bi dale deželne komisije ugotavljati deželnim merilcem. Pri užitku bi bilo treba navesti vse gozdne pravice za drva in stavbni les v breme napovedanih gozdnih zemljišč. Podobna so bila navodila za podložna kmečka zemljišča. Gozdovi naj bi se navedli posamezno in vsak s svojim imenom. Kjer ni mogoče ugotoviti gozdne površine, naj se obseg le na splošno navede; naloga komisarjev bo, da jo naknadno izkažejo. Ako vas oziroma kmetje niso imeli svojih gozdov, je bilo treba navesti, kje se kmetje oskrbujejo z lesom in koliko zanj plačujejo.

Namen terezijanskega katastra je bila pravilnejša razdelitev davčnih bremen in ta svoj namen je verjetno v glavnem tudi dosegel. Manj pa ustreza kot zemljiški kataster, ki naj bi dajal pregled o razporejenosti in obsegu posameznih kulturnih kategorij zemljišča. Čeprav so omenjeni predpisi določali, da bo v katastru obseg gozdov izražen s površino, ker jih bodo deželni merilci izmerili, kolikor napovedi ne bi vsebovale teh podatkov, se to ni zgodilo. Redki so primeri, da je v napovedih navedena v sežnjih površina oziroma dolžina in širina posameznega gozda. V takih primerih gre največkrat le za manjše kmečke gozdove, ki so merili kvečjemu nekaj stotin kvadratnih sežnjev. Mnogokrat je bila navedena le ena dimenzija, širina; pri zemljiščih, razdeljenih na proge, so bile parcele posestnikov iste vasi enako dolge. Dolžina je bila prizadetim znana, zato se ni zdelo potrebno, da bi jo zapisali. Le

izjemoma je bila površina za nekaj gozdov navedena v oralih, pravzaprav največkrat kot ulomek oral. Nekateri dominiji so napovedovali obseg gozdov na isti način kot njive, tj. s številom mernikov posevka, potrebnih za posejanje prizadetega zemljišča. Ponekod je bila dolžina in širina posameznega gozda označena s streljajem ali lučanjem kamna (npr. gozd pol streljaja dolg in 2 streljaja širok), sem in tja tudi s časovnimi enotami (gozd pol ure naokoli). Vendar pri navajanju površine gozdov v napovedih posameznih dominijev ni bilo doslednosti. Tudi kjer so navajali podatke o dimenzijah, so to storili navadno le za nekatere gozdove, za večino pa ne. Tako nas terezijanski kataster glede gozdne površine pušča v nejasnem, kajti iz fragmentarnih podatkov ni mogoče napraviti pregleda o razprostranjenosti gozdov.

Nekaj več pregleda daje terezijanski kataster glede vrste in kakovosti gozdov. Vsaj pri dominikalnih gozdovih so skoraj povsod omenjene glavne vrste drevja in mnogokrat je označena kakovost lesa. Tudi kmečki gozdovi so na en ali drug način karakterizirani; največkrat je na splošno povedano, kakšne koristi prinašajo svojemu lastniku (drva, vinogradniško kolje, steljo in podobno). Dokaj številni so primeri, ko so kmečki gozdovi označeni kot grmišča. Zanimiva so tudi imena gozdov, ki odkrivajo marsikaj o njihovi kakovosti in njihovem značaju. Ponekod srečujemo imena gozdov kot Bukovje, Hrastje, Hrašče, Jelšje, Gaberje, Brezje, Brezovica, Topolovo in podobne izpeljanke iz nazivov raznih vrst drevja. V takih primerih upravičeno sklepamo, da je na gozdnih zemljiščih tedaj pretežno rastle drevje, po katerem je gozd dobil svoje ime.

Pri kmečkih gozdovih so večkrat tudi označbe, ki kažejo na posestne in lastniške odnose. Mnogo teh gozdov je bilo skupnih, kajti pri posameznih kmečkih zemljiških posestnikih vpisani gozdovi so označeni kot gozdni deleži. Toda take označbe niso tako popolne, da bi v vsakem primeru dajale točno podobo posestnih razmer.

Gradivo terezijanskega katastra za nekdanjo Kranjsko je ohranjeno v Državnem arhivu Slovenije (3). Popis dominijev z dominikalnimi zemljišči je v zbirki rektifikacijskih dominikalnih spisov, popis podložnikov z rustikalnimi zemljišči pa v tabelah napovedi, vezanih v knjigah. Rektifikacijski dominikalni spisi ter tabele napovedi rustikalnih zemljišč so zbrane po nekdanjih okrožjih (kresijah) Ljubljana, Novo mesto in Postojna. Za vsako okrožje so rektifikacijski dominikalni spisi razvrščeni po skupinah glede na značaj posestnikov dominikalnih zemljišč. Najprej je navedena v abecednem zaporedju nazivov posest cerkve in raznih cerkvenih in verskih ustanov, sledi plemiška posest, nato posest neplemičev, tej mestna posest ter končno novo izkazana imenja navedenih kategorij posestnikov. V dominikalnih rektifikacijskih spisih so dominiji po okrožjih navedeni z zapovrstnimi številkami. Posestniki dominikalne zemlje so bili zelo številni, rektifikacijski dominikalni spisi vseh treh kranjskih okrožjih — ob izvedbi davčne rektifikacije je pripadala postojnskemu okrožju tudi Reka in tedanja avstrijska Istra — so imeli skupno 1139 zaporednih števil; v resnici jih je bilo še nekaj več, ker so nekatera dominikalna gospodarstva označena z istimi številkami, katerim so bili dodani ulomki ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ itd.). Po istih zaporednih številkah kot dominiji v dominikalnih rektifikacijskih spisih si sledijo njim podložna zemljišča v rustikalnih napovedih. Toda več posestnikov dominikalne zemlje ni imelo podložnih zemljišč; v tabelah napovedi je vpisana rustikalna posest, podložna 999 dominijem (4).

Le malo zemljiških gospostev je imelo podložnike na sklenjenem teritoriju, ki jim je pripadal v celoti. Navadno je bila njihova zemljiška posest zelo razkosana, v isti vasi je več dominijev imelo svoje podložnike. V patentu od 23. aprila 1748 je bilo določeno, naj rustikalne napovedi vsebujejo cele vasi ali občine, čeprav so pripadali podložniki raznim dominijem (5). Vendar se to ni zgodilo, podložniška posest je bila popisana po gospostvih. Rustikalni posestniki iste vasi, podložni raz-

nim dominijem, so v terezijanskem katastru izkazani na različnih mestih. Pri dominikalnih zemljiščih na splošno manjka navedba vasi, zato ni mogoče določiti, v katerem kraju so ležala. Terezijanski kataster ne nudi pregleda o zemljiščih in zemljiških kategorijah na določenem ozemlju, temveč pokaže le, katera zemljišča je imel posamezni dominikalni ali rustikalni zemljiški posestnik. V obrazcih terezijanskega katastra je bila navedba površine predvidena le za gozdove ter za pašnike in plavnine, ne pa za ostale vrste zemljišč. Obseg njiv in vrtov je bil označen s količino za njihovo površino potrebnega semena rži, obseg travnikov pa z vozovi nakošenega sena in otave. Izmera gozdov dejansko ni bila izvedena ter so napovedi zemljišč ostale povečini brez podatkov o gozdni površini. Terezijanski kataster daje torej o obsegu in razširjenosti gozdov sredi XVIII. stoletja nepopolno sliko, ker vsebuje le število gozdnih posestnikov in število gozdnih parcel. Toda vsebuje tudi podatke, po katerih je mogoče sklepati na razne lastnosti popisanih gozdov. Označuje, ne sicer vedno dovolj jasno in dosledno, kakovost gozdov in vrsto drevja; v številu peljajev (vozov, Fuder) navaja porabo lesa za razne potrebe (drva, lesovje za plotove, gradbeni les itd.) in ravno tako količino ali vrednost prodanega lesa. Iz napovedi zemljišč je razviden obseg gozdnih pravic in služnosti ter dajatve podložnikov za les, ki so ga dobivali v dominikalnih gozdovih.

Navajanje podatkov o gozdovih po nekdanjih dominijih zaradi njihove razkosanosti in prepletanja njihove posesti ne bi moglo dati zadovoljivega pregleda, zato se mi zdi potrebno, spraviti jih vsaj deloma v zvezo z osnovnimi teritorialnimi enotami, franciscejskimi davčnimi katastrskimi občinami (6). Tako bo tudi olajšana primerjava s sedanjim stanjem. Seveda ni mogoče vzeti za podlago prikaza posameznih davčnih občin. Zato so združene po davčnih okrajih v obsegu, kot so ga imeli ob času izdelave franciscejskega katastra. V davčnih okrajih so upoštevana vsa tista zemljiška gospostva in drugi dominiji s pomembnejšo dominikalno in rustikalno gozdno posestjo, izkazani v rektifikacijskih dominikalnih spisih in napovedih rustikalnih zemljišč ter s sedežem na njihovem teritoriju.

Posest posameznih dominijev, ki ni bila krajevno sklenjena, je včasih segala ne le v sosedne, temveč tudi v druge davčne okraje in celo v druga okrožja. Zato se obseg po dominijih izkazane posesti v posameznih okrajih ne ujema vedno z ozemljem teh okrajev. V terezijanskem katastru je označeno bivališče zemljiških posestnikov, ni pa naveden kraj, kjer so ležala njihova zemljišča. Sicer so zemljiški posestniki obdelovalno zemljo, njive in travnike, imeli gotovo ponajveč v istem kraju, toda glede gozdov tega ne moremo trditi v isti meri. Gozdovi so bili in so večkrat oddaljeni od naselij, kjer živijo njihovi posestniki. Pogosti so torej primeri, da je gozdna posest bila v drugi davčni občini ali celo v drugem davčnem okraju. Tudi lokalizacija velikih dominikalnih gozdov po navedbah v spisih ni vedno mogoča. Ker se ne more zemljiška posest po terezijanskem katastru razmejiti povsod po davčnih občinah in okrajih, je izkazana skupaj po dominijih tudi tam, kjer so vmes podložna zemljišča v vaseh, za katere se da ugotoviti, da ne ležijo v tistem davčnem okraju, kjer je bil sedež zemljiškega gospostva, temveč v drugem.

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

IZ ZGODOVINE NAŠIH GOZDOV

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

Davčne občine in okraji

Na Dolenjskem, v okrožju Novo mesto, so bili davčni okraji z naslednjimi davčnimi občinami (7):

Višnja gora, Blečji vrh, Dedni dol, Dobrava, Draga, Grosuplje, Ilova gora, Hudo, Kresnice, Kresniški vrh, Kriška vas, Lanišče, Leskovec, Luče, Mali vrh, Polica, Ponova vas, Sela, Slivnica, Stara vas, Stranska vas, Sv. Anton, Šmarje, Trebejevo, Višnja gora, Volavlje, Žalna (prej Velika Loka).

Stična, Bukovica, Češnjice, Dob, Dolga njiva, Gorenja vas, Jablanica, Liberka, Litija, Male Dole, Mali Videm, Metnaj, Muljava, Podboršt, Prapreče, Radohova vas, Sobrač, Stehanja vas, Stična, Šentvid, Šmartno, Temenica, Velike Pece, Veliki Gaber, Vintarjec (prej Sv. Peter in Pavel), Zagorica.

Mirna, Bistrica, Brezovica, Cirknik, Čatež, Dobovec, Dole pri Litiji, Gradišče, Ježni vrh, Konjšica, Mirna, Moravče, Novo Zabukovje, Okrog, Ostrožnik, Pijavice, Poljane, Polšnik, Selo - Mirna, Straža, Sv. Jurij pod Kumom, Št. Lovrenč, Šentrupert, Tihoboj, Velika Goba, Vodice.

Žužemberk, Ambrus, Dvor, Gornji Križ, Hinje, Krka, Podbukovje, Reber, Sela, Smuka, Stavča vas, Sušica, Šmihel pri Žužemberku, Valična vas, Veliko Globoko, Veliko Lipje, Višnje, Vrhe, Zagradec, Žužemberk, Zvirče.

Trebnje, Ajdovec, Češnjevok, Dobrnič, Knežja vas, Korita, Lukovek, Medvedje selo, Ponikve, Roje (prej v d. o. Škovec), Sela pri Šumberku, Sv. Štefan, Ševnica, Škovec, Trebnje, Velika Loka, Vrhtrbnje.

Mokronog, Dobrava, Dole, Gorenja vas, Jelševok, Krsinji vrh, Laknice, Mokronog, Ornuška vas, Stara vas, Staro Zabukovje, Telče, Trebelno, Tržišče, Zagrad, Zbure.

Boštanj, Boštanj, Cerovec, Goveji dol, Hotemež, Kal, Kopolje, Njivice, Podboršt, Podkraj, Radeče, Svibno (prej Sv. Križ), Št. Janž, Vrh, Vrhovo.

Krško, Bučka, Cerklje, Drnovo, Hubajnica, Krška vas, Krško, Leskovec, Log (prej v d. o. Hubajnica), Mršeča vas, Površje, Raka, Ravne, Senuše, Smednik, Studenec, Veliki Podlog, Veliki Trn, Veliko Mraševo.

Kostanjevica, Bregana, Bušeča vas, Cerina, Čatež, Črneča vas, Globočice, Gradišče, Koritno, Kostanjevica, Orehovec, Ostrog, Oštrc, Planina, Stojanski vrh, Sv. Križ pri Kostanjevici, Šentjerneja, Velika Dolina, Vrhpolje.

Ruperč vrh, Bela cerkev, Brezova reber (prej v d. o. Globodol), Bršljin, Brusnice, Cerovec, Češnjice, Daljni vrh, Dobindol, Družinska vas, Gaberje, Globodol, Golobinjek, Gorenja Orehova, Gorenja Straža, Gorenje Polje, Gotna vas, Herinja vas, Hmeljčič, Hrušica, Jurka vas, Kandija, Lakovnice, Mirna peč, Novo mesto, Podturn, Polhova, Potov vrh, Prečna, Ragovo (prej v d. o. Kandija), Smolenja vas, Stopiče (prej Črmošnice), Stranska vas, Šmihel pri Novem mestu (prej v d. o. Kandija), Št. Peter, Težka voda, Tomažja vas, Toplice, Veliki Podljuben, Vinja vas, Zagorica, Zajčji vrh, Žaloviče, Ždinja vas.

Turjak, Cesta, Kopolje, Krvava peč, Podgora, Osolnik, Podtabor, Potiskavec, Račna, Selo, Turjak, Velike Lipljene, Videm-Dobrepolje, Vino, Zagorica, Zdenska vas.

Ribnica, Dane, Dolenja vas, Dvorska vas, Gora, Gornja vas, Goriča vas, Grčarice, Hrib, Jurjevica, Lužarji, Podpoljane, Prigorica, Rakitnica, Ravne pri Topolu,

Retje, Ribnica, Sodražica, Sušje, Sv. Gregor, Travnik, Ulaka, Velike Lašče, Velike Poljane, Vinice, Zamostec, Žigmarice.

Kočevje, Banja Loka, Blatnik, Borovec, Bosljiva Loka, Brezje, Brigá, Bukova gora, Črmošnjice, Črni potok, Draga, Fara, Golobinjek, Gotenica, Hrib, Kleč, Knežja lipa, Koblarji, Koče, Kočevje, Kočevska Reka, Koprivnik, Kumrova vas, Kuželj, Livold, Mačkovec, Mahovnik (prej v d. o. Kočevje), Mala gora, Mozelj, Nemška Loka, Novi Lazi, Osilnica, Pirče, Planina, Podstenice, Poljane, Polom, Rajhenav, Rajndol, Spodnji log, Stara cerkev, Stare žage, Stari breg (prej v d. o. Mala gora), Stari log, Suhor, Škrilj, Štalcerji, Štale, Trava, Vrh, Željne, Žurge.

Poljane, Butoraj, Čeplje, Doblje, Dol, Dolenja Podgora, Dragatuš (prej Obrh), Golek, Mavrlen, Predgrad, Radenci, Sodevci, Stari trg ob Kolpi, Tanča gora.

Krupa, Adlešiči, Bedenj, Belčji vrh, Bojanci, Bojanja vas, Božakovo, Brezje pri Vinjem vrhu, Bušinja vas, Črešnjevce, Črnomelj, Damelj, Dobravice, Dole, Drašiči, Grabrovec, Gradac, Griblje, Hrast pri Jugorju, Hrast pri Vinici, Kot, Krasinec, Loka, Lokvica, Metlika, Nova Lipa, Petrova vas, Podzemelj, Preloka, Pribišje, Primostek, Radovica, Radoviči, Rosalnice, Semič, Sinji vrh, Slamna vas, Sodji vrh, Stara Lipa, Štrekljavec, Talčji vrh, Tribučje, Učakovci, Vinica, Vinji vrh, Zastava, Žuniči.

Davčni okraj Višnja gora

Na območju davčnega okraja sta bili dve gospostvi z večjo zemljiško posestjo, Boštanj in Višnja gora; od ostalih dominijev sta upoštevani župnišči Šmarje in Višnja gora, posestva in dvori Lisičje, Podgorica, Prapreče, Podsmreka, Novi grad ali Turn na Peščeniku, Brinje ter mesto Višnja gora (8).

Gospostvo Boštanj je imelo v okolišju Strug star hrastov gozd, od katerega zaradi oddaljenosti ni bilo posebne koristi. Majhen gozdič mladih smrek je bil pri gradu. Drva je gospostvo dobivalo v gozdu barona Ravbarja (najbrž lastnika posestva Kravjek pri Krki), kateremu je zato odstopilo desetino devetih kmetij. Pravico za drva in drug potreben les je imelo tudi v Čušperških gozdovih proti plačilu določenega zneska, in to toliko časa, dokler bo Boštanj v lasti družine Blagaj. Pri pristavi Zavrh je bil majhen bukov gozdič, kjer je pristava dobivala potreben les in listje. Smrekov in hrastov les je gospostvo moralo kupovati. Boštanjski podložniki so živeli v okoliških vaseh, na obrobju Suhe krajine, v okolici Stične in v Čatežu, torej tudi na območju stiškega in žužemberškega okraja. Podložnih posestnikov je bilo 259 v 44 naseljih; 102 od teh sta imela gozdove. V gozdovih okolice boštanjkega gradu so bile razne vrste drevja; omenja se bukev, smreka, gaber, breza, hrast pa tudi brinje in leščevje. Nekatera gozdna zemljišča so označena kot grmišča. Lastni gozdovi posestnikom niso dajali potrebnega lesa; v največ vaseh so morali drva in stavbni les kupovati. V svojih gozdovih so dobivali le listje in drugo steljo, zato so posamezne gozdne parcele označene kot steljniki. V nekaterih vaseh so se podložniki oskrbovali z drvimi iz čušperških gozdov, v drugih iz žužemberških; za to pravico so morali opravljati tlako (3 ali 6 dni ob košnji), dajati žito (npr. 2 mernika ovsa) ali plačevati v denarju (15, 24 ali 34 krajcarjev). Večkrat je bila pravica preskrbovanja z drvimi omejena na polomke, drevje podrto od vetra. Le redke so bile vasi s skupnimi gozdovi, v katerih so si mogli upravičenci preskrbeli drva.

Gospostvo Višnja gora razen grmovja na hribu pod gradom in bukovega gozdiča pri Krki ni imelo gozdov. Gradbeni les je kupovalo v Ljubljani, do hrastovega lesa je bilo upravičeno v štangarskem gozdu. Gospostvo je moralo celo kupovati drva. Pri gospostvu je bila ena vodna žaga. Podložnike je imelo v 39 vaseh na obsežnem območju od Suhe krajine do Litije ter od Šmarja do Čateža; segalo je v stiški in delno v žužemberški okraj. Od 364 podložnikov je 49 imelo gozdove, katerih obseg

je označen največkrat s streljaji, bolj redko s sežnji. Segali so streljaj ali dva v dolžino in isto toliko v širino. Le posamezni gozdni posestniki so imeli dovolj lastnih drv, največkrat so jih morali dokupovati; gradbeni les so brez izjeme kupovali. V več vaseh so imeli skupne gozdove, kjer so podložniki dobivali drva. Skupni gozd, v katerem so se oskrbovali kmetje iz Šmarja in Žalne, je bil bukov, skupen gozd pri Sobračah je imel naziv Leščevje, v gozdu pri Znojilah je prevladovala leska. Omenjajo se še gozdovi s hrastovim in gabrovim drevjem. Največ višnjegorskih podložnikov je bilo glede preskrbe z drvni navezanih na dominikalne gozdove sosednjih gospošte. Vasi okrog Krke so si iskale drva v čušperških gozdovih; vsak kmet iz Krke in Gabrovščice je moral za to pravico gospošte dajati 2 mernika ovsa in 2 kopuna; v Gabrjah so morali opravljati 3 dni tlake, v Dobropolju pa plačevati 27 soldov. Gradbeni les so povsod kupovali. V Litiji in v vaseh litijskega okoliša so se podložniki oskrbovali v štangarskem gozdu, kjer so dobivali deloma tudi gradbeni les. Trg Litija je za drva dajal 45 funtov masla; v nekaterih vaseh so podložniki za pravico drv v štangarskem gozdu plačevali 20 krajcarjev.

Župnija in župnišče Šmarje nista imela svojega dominikalnega gozda, tudi nista imela nikake gozdne pravice; drva in gradbeni les je župnišče kupovalo. Župniji je bilo podložnih 84 posestnikov, največ v Šmarju in okoliških vaseh; 49 od njih je imelo gozdne parcele. Gozdovi niso zadostovali za lastne potrebe; drva in stavbni les so povečini kupovali. Le pri treh vaseh je navedeno, da so les dobivali iz skupnega gozda.

Župnija Višnja gora s svojimi podružnicami ni imela gozdov. V petih vaseh je imela 31 podložnih posestnikov, od katerih je 25 bilo v posesti gozdnih parcel. Obseg gozdov je označen v sežnjih; površina je znašala največkrat nekaj desetlin ali nekaj stotin kvadratnih sežnjev. Z drvni so se proti dajatvam preskrbovali povečini v dominikalnih gozdovih sosednjih gospošte, žužemberškega, čušperškega in stiškega; stavbni les so kupovali. V manjši meri so podložniki dobivali les iz skupnih ali lastnih gozdov.

Posestvo Lisičje je imelo dominikalni gozd, ki je dajal letno 200 vozov drv za domače potrebe. Podložnih posestnikov je bilo 26, le 8 je imelo gozdove. Podložniki so les dobivali za dajatve v denarju ali tlaki v čušperških in turjaških gozdovih. V vaseh Male Lipljene in Rožnik so opravljali za drva Čušperku 3 dni tlako.

Posestvo Praprče s Podgorico ni imelo nobenega gozda, ves les je moralo kupovati in sicer iz čušperškega gozda Jelovec; tudi steljo je moralo kupovati. Podložnikov je bilo 85; 77 posestnikov je imelo gozdove. Skoraj vsa gozdna zemljišča so označena kot grmišča, iz katerih so lastniki imeli le malo drv, največ so jih kupovali.

Pri posestvu Podsmreka je bil majhen gozd; dominij ni imel gozdne pravice ter je drva in drug potreben les kupoval. Grmičevje okrog gradu je dajalo lesovje za ograje. Podsmreka je imela 50 podložnikov, 22 jih je bilo na področju Kuma. Gozdne parcele je imelo 16 posestnikov. Lastni gozdovi so dajali največ steljo, posameznikom tudi drva. Podložniki na področju Kuma so se oskrbovali z drvni in gradbenim lesom v gozdovih na Kumu. Kmetje so porabili povprečno po 9 vozov drv in voz lesa za plotove.

Posestvo Novi grad ali Turn je imelo gozd za gradom, iz katerega se je preskrbovalo z drvni; gradbeni les je kupovalo. V devetih vaseh je dominij imel 49 podložnikov, od katerih je 38 bilo gozdnih posestnikov. Obseg gozdov je naveden deloma v sežnjih, deloma v streljajih. Na splošno so bile to majhne parcele, nekaj sežnjev v dolžino ter toliko tudi v širino. Največji navedeni obseg je streljaj v dolžino, streljaj v širino. Imena gozdov so navedena v malo primerih. Dve zemljišči sta imeli naziv po smreki, ena po bukvi. Kljub svojim gozdovom so morali podložniki

drva kupovati ali pa so jih dobivali proti dajatvam in tlaki v čušperških, žužemberških in rakovniških gozdovih. Ponekod so smeli, čeprav proti dajatvam, pobirati le polomke.

Posestvo Brinje je imelo smrekov gozdič, ki si ga je vzgojilo za najnujnejšo potrebo, pa ga še ni izkoriščalo. Ves potreben les je kupovalo. Pri posestvu je bila vodna žaga. Imelo je 8 podložnikov, le 3 so imeli manjše, nekaj desetih kvadratnih sežnjev obsegajoče gozdne parcele. Vsi so potrebni les kupovali.

Mesto Višnja gora je imelo 2 gozdova, gozd Grmada in mestni gozd za župniščem. Iz teh gozdov je meščanom prodajalo nekaj gradbenega lesa in drv, nekaj gradbenega lesa je dajalo tudi brezplačno.

Davčni okraj Stična

V okraju Stična sta imela svoj sedež gospostvi samostan Stična in Slatna. Ostali dominiji v okraju so bili: posestvo Grundelj, ki je bilo last samostana v Kostanjevici, posestvo Poganeč, last ljubljanskih avguštincev, župnišče Šmartno, samostanu Stična inkorporirano župnišče Št. Vid, župna cerkev v Št. Vidu s podružničnimi cerkvami, posestva Bukovica, Grbin, Selo pri Šmartnem pri Litiji, Grmače, Mala Loka, Črni potok, Selo pri Bukovici in Bogenšperk (9).

Med dominikalno posestvo stiškega samostana je bilo 9 gozdov. V enem je bilo staro bukovo drevje, v drugem mladi hrasti, namenjeni za gradbeni les. Drva so dajali samostanski gozdovi. Za kurjenje 40 peči so porabili okrog 550 vozov. Lesa za plotove niso potrebovali, ker je bilo samostansko polje ograjeno z zidom. Kolarski, mizarški in stavbni les, razen nekaj hrastovega lesa, je samostan kupoval. Oglje so žgali v domačih gozdovih le za potrebe samostanskega kovača. Stični inkorporirano župnišče v Št. Vidu ni imelo gozdov, kupovalo je ne le stavbni les in drva, temveč tudi lesovje za plotove, čeprav je imelo pravico do lesa v skupnem gozdu. Stiška posest je bila zelo razsežna, sicer je bila z največjim delom na območju davčnega okraja Stična, toda segala je v precejšnji meri na območje davčnih okrajev Višnja gora, Žužemberk in Trebnje. Nekaj zemljiške posesti je stiški samostan imel tudi na Notranjskem, v okolici Postojne. Samostan Stična (brez inkorporiranih dominijev) je imel v dolenskih okrajih 1027 podložnikov v 164 naseljih; med temi podložniki je bilo 724 posestnikov gozdnih parcel. Z lastnimi drvni se je oskrbovalo komaj 24 podložnikov, v samostanskih gozdovih 8, v gozdovih tujih gospostev Žužemberk, Lanšprež in Bogenšperk proti dajatvam 59, za 93 podložnikov ni omenb glede preskrbe z drvni; ostali so drva kupovali. Stavbni les je večina kupovala. Gozdne parcele so največkrat navedene po nazivih. V mnogih primerih so jih imenovali po drevju. Najbolj pogosta taka imena so bila Gabrje, Hrastje ali Hrastina, Bukovje, včasih je ime gozdne porcele prihajalo tudi od drugega drevja, npr. topola, breze in jelše. V vaseh Velike in Male Pece so nekaj gozdnih parcel nazivali Zavod. Ponekod so jih označevali kot grmišča. Glavno korist so dajale v listju za krmo in steljo. Potrošnja na podložnika je znašala povprečno 12 vozov drv in 5 vozov lesovja za plotove.

Samostanu Stična inkorporirani dominij župnišče v Št. Vidu je imel 105 podložnikov, od katerih je 49 bilo v posesti gozdnih parcel. Kot gozdno drevje je prevladovalo gabrovje, sledilo je bukovje, v nekaterih vaseh tudi hrastovje. V svojih gozdovih se je oskrbovalo 20 podložnikov, 31 v skupnih gozdovih, 16 v gozdovih žužemberškega in bogenšperškega gospostva, 32 je drva kupovalo, za ostale ni podatkov.

Gospostvo Slatna je imelo gozdove, iz katerih se je oskrbovalo z vsem potrebnim lesom. Imelo je tudi vodno žago. Drva so pripravljali podložniki s tlako. Podložniki so

bili raztreseni v 33 naseljih; bilo jih je 82. Le v vasi Javor je vseh 7 podložnikov imelo svoje gozdove, ki so jim dajali drva in stavbni les. V vseh ostalih naseljih se pri posameznih podložnikih gozdovi ne omenjajo, dasi je pri 33 navedeno, da imajo les iz svojih gozdov. V gozdovih gospostva ga je dobivalo 36 podložnikov, v skupnih gozdovih 9, štirje so drva kupovali. Poraba je znašala na podložnika 8 do 10 vozov drv in 1 do 2 voza lesovja za plotove.

Posestvo Grundelj je imelo dva dominikalna bukova gozdova, ki sta dajala le drva; gradbeni les je bilo treba kupovati. Ob dvorcu je bil še mal zabavni gozdič v dolžini in širini streljaja; bil je bolj gošča in je služil za sprehode. V desetih vaseh je ta dominij imel 35 podložnikov; 23 je bilo gozdnih posestnikov. Gozdovi so bili v glavnem bukovi, bil pa je v njih tudi gaber. Med nazivi se zlasti omenjata Bukovje in Gabrje. Posamezni gozdovi so dajali le steljo, to kažejo njihova imena (Steljnik). Z drvni so se gozdni posestniki oskrbovali v lastnih ter skupnih gozdovih, 12 podložnikov jih je kupovalo.

Posestvo Poganeč je imelo za lastne potrebe deloma bukov, deloma smrekov gozd v obsegu približno pol ure dolg in tudi toliko širok. Podložnikov je bilo 39 v več vaseh v okolici gradu; 9 je imelo manjše bukove gozdove, katerih obseg je označen v sežnjih; sicer so imeli še steljnike. Lesa so imeli malo; gozdna zemljišča so dajala v glavnem listje in steljo; drva so povečini kupovali. Posamezniki so imeli pravico do polomkov v dominikalnem gozdu.

Župnišče v Šmartnem pri Litiji ni imelo svojega dominikalnega gozda. Pravico do drv je imelo v štangarskem gozdu, zaradi težavnega dovoza jih je raje kupovalo drugod. Pri posestvu je bilo 39 podložnikov v več okoliških vaseh; 3 so bili lastniki manjših gozdnih parcel, katere so jim dajale nekaj drv. Ostali so jih dobivali v dominikalnih gozdovih Slatne in Bogenšperka ter v štangarskem gozdu proti dajatvam, največkrat ovsa, kopunov in sira.

Župna cerkev v Stični s podružnicami je bila brez lastnih gozdov. Podložnikov je imela 26; z izjemo enega so imeli manjše gozdne parcele. V njih je bilo največ bukovja, nekaj je bilo hrastovja in gabra. V napovedih so koši listja navedeni kot edina korist za posestnike. Drvarili so proti dajatvam v gozdovih žužemberškega, višnjegorskega in bogenšperškega gospostva.

Pri dvoru Bukovica je bil precej razsežen gozd, toda razen listja je imel posestnik od njega le malo koristi; drva je kupoval. Podložnikov je bilo 6: trije so imeli gozdne parcele z bukvami ali gabri. Gozdni posestniki so iz svojih gozdov dobivali drva in listje, ostali so si poiskali drva tam, kjer jih je bilo mogoče dobiti.

Posestvo Grbin je imelo poleg pristave malo grmišče, kjer so pasli živino. Pravico do lesa je imelo v gozdovih gospostva Slatne. To pravico si je kupilo s plačilom 100 goldinarjev. Podložnikov je bilo 13; gozdne parcele je imelo 6; dajale so jim drva za potrebo. V vaseh turjaškega okraja je živel 5 podložnikov; ti so drva proti dajatvam dobivali v čušperških gozdovih.

Posestvo Selo v Šmartnem pri Litiji ni izkazalo svojih gozdov. Pod dominijem je bilo 54 podložnih posestnikov, od katerih je 22 imelo gozdove. V največ gozdovih so bile bukve, breze in gabri; smrekov gozdič se omenja en sam. Posamezniki so na svojih gozdnih parcelah dobivali drva, sicer je bilo listje glavna korist. V nekaterih vaseh so imeli skupne gozdove. Kjer niso imeli gozdov, so bili podložniki navezani na drva iz gozdov gospostva Slatne, štangarskega gozda in drugih dominijev proti raznim dajatvam. Nekaj podložnikov je drva kupovalo.

Posestvo Grmače je imelo 2 gozda, ki ju je bilo mogoče obiti v tri četrt ure. Podložnikov je bilo 44, gozdnih posestnikov 14. Z drvni so se preskrbovali v gozdovih Bogenšperka in Slatne. Največkrat so za to dajali oves in kopune.

Posestvo Mala Loka je imelo gozd Bukovico, v katerem je prevladovalo gabrovje; uporabljalo je gozd le za listje. Pravico do drv je imelo v tujem gozdu. Podložnikov je bilo 24; skoraj vsi so bili posestniki gozdov, iz katerih so dobivali drva za lastno potrebo in listje. V gozdovih je bilo največ gabra.

Posestvo Črni potok je potrebni gradbeni les ter drva dobivalo iz svojega bukovega gozda. V njem so proti plačevanju gozdne pravde* smeli sekati drva tudi podložniki zaselka Riharjevec. V drugem gozdiču je rastle grmičevje in stelja, kar je prišlo v korist za gnojenje njiv. Podložniki, bilo jih je 55, niso imeli pravih gozdov, temveč le male kmetijam pripadajoče parcele, na katerih je rastle grmičevje in stelja. Drva so kupovali drugje. Posamezni gospodarji so porabili 10 do 15 vozov drv, polovico ali en voz gradbenega lesa, prav toliko lesa za ograje in nekaj manj za orodje.

Posestvo Selo pri Bukovici je imelo dva zelo izsekana in tudi oddaljena gozdova. Od 18 podložnikov je bilo 12 posestnikov gozdnih parcel; le 6 se je preskrbovalo z drvimi v lastnih gozdovih, 9 jih je kupovalo. Smeli so pobirati odpadke v dominikalnih gozdovih, le za ograje so dobivali les tudi na gmajni.

Posestvu Bogenšperk je pripadalo 7 bukovih gozdov, en brezov ter dve grmišči. Kljub tolikim gozdovom je moralo stavbni les in les za orodje kupovati. Podložnikov je bilo 48, od katerih je 29 imelo gozdove. Drva in les za ograje so podložniki dobivali iz dominikalnih gozdov, eden je bil upravičen do drv proti dajatvam v gozdu gospostva Slatna.

Davčni okraj Mirna

V okraju Mirna so bila gospostva Rakovnik, Lanšprež in Mirna, ostali dominiji so bili: župnišče Polšnik, vikariat Mirna s podružnico, podružnične cerkve in bratovščine v šentrupertski župniji, posestvo Kumpolje, posestvo Škrljevo, posestvo Grič, dvor pod Št. Jurijem, dvor Zagorica, dvor Klevišče, posestvo Zavrh, posestvo Turn, dvor Cerkno, imenje župnije Št. Rupert, posestvo Zapuže in župan Tihaboj (10).

Gospostvo Rakovnik je izkazalo 8 dominikalnih gozdov; njihov obseg je naveden v urah. Največji je imel 3 ure na okoli; polovica lesa v njem je bilo bukovje, polovica pa hrastovje, ki ni bilo primerno za stavbni les. Drugi največji gozd, do dveh tretjin z lepim debelim bukovjem, ena tretjina pa le grmovje, je meril 2 uri na okoli. Ostali gozdovi so imeli vsi manj kot eno uro po obsegu. Največ je bilo v njih bukovja, nekaj je bilo hrastovja. Edina korist gozdov so bila drva ter dajatve podložnikov za njihovo izkoriščanje. Les za kozolce in stavbe, le bukov, so podložniki dobivali brezplačno. Gradbeni les za svoje stavbe je gospostvo kupovalo v Ljubljani. Podložnike je imelo v 58 naseljih, razen v davčnem okraju Mirna tudi v okraju Mokronog. Bilo jih je 218, od teh 110 posestnikov gozdnih parcel. Obseg gozdov je deloma naveden, največkrat s številom mernikov semena, potrebnega za posejanje take površine. V gozdovih je prevladovalo bukovje, na drugem mestu je bil hrast. Večina gozdnih posestnikov je uporabljala iz svojih gozdnih deležev predvsem listje, le 19 tudi drva. V skupnih gozdovih je dobivalo drva in listje 71 podložnikov, največ brezplačno, posamezniki proti tlaki, 23 se je oskrbovalo v gozdovih lastnega gospostva, 57 v gozdovih gospostva Boštanj, Čretež, Lanšprež, Otočec in Svibno, največ proti dajatvam. Običajne dajatve so bile oves in kopuni. Precejšnje število podložnikov je drva kupovalo.

* Pravda, latinsko: ius, census, nemško: Recht, Zins, je naziv za večji del osnovnih gmotnih obvez podložnikov do zemljiškega lastnika. Pravdo so dajali v naturalijah, predvsem v žitu ali pa v denarju. Gozdna pravda pa pomeni podložnikove dajatve zemljiškemu gospodu za pravico do drv, včasih tudi do drugega lesa, v gozdovih zemljiškega gospoda.

Pri gospostvu Lanšprež je izkazanih 9 dominikalnih gozdov brez vsake pripombe glede njihovega obsega. Sedem gozdov je bilo bukovih, eden je bil hrastov, v enem je bilo razno grmovje. Bukovi gozdovi so dajali predvsem drva in steljo; gradbeni les je gospostvo dobivalo v enem izmed bukovih ter v hrastovem gozdu. Gozd z grmovjem je dajal vinogradniško kolje. V omenjenih gozdovih so imeli proti dajatvam pravico do drv domači in tuji podložniki. Gradbeni smrekov les je bilo treba kupovati v Ljubljani, ker takega lesa v okolišu ni bilo dobiti. V 18 naseljih okolice Trebnjega je gospostvo imelo 107 podložnikov, med katerimi je bilo 82 posestnikov gozdnih parcel. Ti so dobivali drva v svojih gozdnih deležih, nekateri so se oskrbovali deloma tudi iz dominikalnih gozdov; gradbeni les so kupovali. Na gozdove gospostva je bilo navezanih 12 podložnikov, 5 je drva in drug les kupovalo. Za les, ki so ga dobivali iz dominikalnih gozdov, so podložniki dajali oves. Potrošnja lesa 96 podložnikov je znašala po napovedih 731 vozov drv, 334 vozov lesa za ograje, 119 vozov gradbenega lesa in 84 vozov lesa za orodje. Dva podložnika tega gospostva sta prodala po dva voza drv. Take omembe so zelo redke, čeprav so bili na drugi strani številni podložniki, ki so po navedbah v napovedih morali drva kupovati.

Gospostvo Mirna je imelo 15 gozdov; obseg je naveden v sežnjih. Največji je meril 300 sežnjev v dolžino in širino, ostali so bili manjši, npr. 115 ali 100 sežnjev dolgi in široki. V osmih gozdovih je bilo največ bukovja, sicer pa grmičevje in nizko drevje. Drva je gospostvo dobivalo iz teh gozdov. Letna poraba je bila 450 vozov drv in 200 vozov lesa za ograje; gradbeni les je kupovalo. Med denarnimi dajatvami, ki jih je gospostvo dobivalo, je naveden znesek 3 goldinarjev od žage. Podložnikov je bilo 144, med njimi 133 gozdnih posestnikov. Obseg gozdov je deloma naveden v sežnjih, le redki so imeli po nekaj tisoč sežnjev. Prevladovalo je bukovje, v nekaj manjših gozdičih je rastle hrastovje. Od podložnikov se je 101 oskrboval v lastnih gozdovih, 12 v skupnih, 8 v gozdovih mirenškega gospostva, 4 v gozdovih drugih gospostev, 19 je drva kupovalo.

Župnišče na Polšniku je imelo mal gabrov gozdič, 2 streljaja dolg in streljaj širok. Ni zadostoval ne za drva, ki jih je dobivalo iz gozdov gospostva Slatna, ne za listje. Podložnikov je bilo 17, na Polšniku 2, sicer po eden v posameznem naselju. Gozdnih lastnikov je bilo 14. Obseg gozdov je naveden v streljajih ali lučajih. Prevladoval je gaber, omenjajo se še bukev, hrast in breza, v enem gozdu tudi smreka. Le trije so se z drvni preskrbovali iz svojih gozdov, 8 je dajalo gozdno pravdo gospostvu Slatna, 3 raznim drugim gospostvom, ostali so drva kupovali.

Od šentrupertskega podružnične cerkva je cerkev Naše ljube gospe v Dolah imela tri gozdne deleže, iz katerih je dobivala 5 vozov drv in 2 vozova stelje. Podložnikov so imele vse podružnice in bratovščine 23, gozdnih posestnikov je bilo 16. V lastnih gozdovih je drva dobivalo 11 podložnikov, nekateri so jih deloma tudi kupovali, 10 je dajalo gozdno pravdo za pravico do lesa, 2 sta vsa drva kupovala. S steljo so se deloma preskrbovali v gmajni.

Posestvo Kumpolje je imelo 2 bukova gozda, enega na Jatni, štiri ure daleč, ter hrastov gozdič. Drva in drug bukov les je dobivalo iz lastnih gozdov, gradbeni les in skodle je kupovalo. V gozdu na Jatni so podložniki ene vasi mokronoškega gospostva pobirali polomke, za kar so dajali 30 mernikov ovsu in 12 kopunov. Posestvo je imelo 46 podložnikov v 23 naseljih okrog Tržišča, Št. Janža in Št. Ruperta; 21 je bilo gozdnih posestnikov. Od podložnikov se je 20 oskrbovalo z drvni, deloma tudi z gradbenim lesom, v svojih gozdovih, 9 v skupnih, 6 je dajalo gozdno pravdo za drva, 2 sta jih dobivala v kumpoljskih gozdovih, ostali so jih kupovali. Gradbeni les so z izjemo nekaterih gozdnih posestnikov kupovali.

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

IZ ZGODOVINE NAŠIH GOZDOV

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

Posestvo Škrljevo je imelo 6 malih gozdičev po nekaj desetih sežnjev dolgih in toliko širokih. En gozdič je bil hrastov. Ker pravih gozdov ni bilo, je posestvo dajalo gospostvu Svibno 3 goldinarjev za pravico do drv. Podložnikov je bilo 78; 55 je imelo po nekaj desetih kvadratnih sežnjev obsegajoče gozdne parcele. Po napovedi posestva so se z drvni preskrbovali iz kmetijam pripadajočih gozdnih deležev, torej so poleg navedenih malih gozdnih parcel imeli še druge, mogoče skupne gozdove. Podložniki v Št. Rupertu, 11 po številu, niso imeli gozdov in so drva ter steljo kupovali. Posamezniki so dobivali les proti dajatvam od drugih dominijev.

Posestvo Grič je imelo skupaj z Lanšprežom z bukovjem zaraščen gozd. Ker ga zaradi oddaljenosti ni moglo izkoriščati in ne iz njega kaj prodati, je moralo Lanšprežu za drva dajati letno 12 mernikov ovs. V lanšpreških in mirenskih gozdovih je sekalo les za ograje. V lastnem gozdu je bilo malo gradbenega lesa in lesa za crodje. Od 6 podložnikov so 3 imeli gozdne parcele. Dva sta dobivala drva iz svojega gozda, od kod pa ostali, se iz napovedi ne vidi.

Dvor pod Št. Jurijem je izkazoval bukov in smrekov gozdič v izmeri 25 kvadratnih sežnjev ter hrastov in bukov gozdič z raznim grmovjem v izmeri 18 kvadratnih sežnjev. Drva, gradbeni les in les za ograje je imel po svoji napovedi iz lastnih gozdov. Zato je verjetno izkazan njihov obseg napačno, tj. dosti prenizko. Podložnikov je imel dominij 9; štirje so imeli gozdove, iz katerih so se preskrbovali z drvni. Gradbeni les so kupovali. Trije so imeli pravico do drv v gozdovih gospostva Slatna, kateremu so dajali gozdno pravdo po 3 mernike ovs.

Posestvo ali dvor Klevišče je imel mal bukov gozd v obsegu četrte ure za listje in steljo ter komaj za drva. Od 13 podložnikov je bilo 7 gozdnih posestnikov. Obseg gozdnih parcel je delno naveden v streljajih. V gozdovih je prevladovala bukev; nekaj je bilo gabra. Trije podložniki so se oskrbovali v svojih gozdovih; za 6 je navedeno, da so drva dobivali iz dominikalnega gozda, čeprav je bil tako majhen, da je bilo drv komaj dovolj za lastnika. Štirje podložniki so drvarili proti dajatvam v gozdovih drugih gospostev. Po splošni opombi v rektifikacijskih dominikalnih spisih so pa morali podložniki les večinoma kupovati. Napovedi torej v tem pogledu niso brez protislovij.

Posestvo Zavrh je imelo majhen bukov gozd pod gradom, ki se je raztezal pol ure na okrog. Ta gozd je dajal potrebna drva, gradbeni les pa je bilo treba kupovati. Od 33 podložnikov je 10 imelo lastne gozdove. Obseg gozdov, bili so bukovi, je naveden deloma v streljajih ali lučajih, deloma s časom. Od podložnikov brez gozdov so dobivali nekateri drva iz skupnih gozdov, drugi so jih kupovali, le eden je bil do drv upravičen pri gospostvu Svibno proti plačilu 1 goldinarja.

Posestvo Turn je imelo 5 bukovih gozdov, ki niso dajali drugih koristi kot drva za domačo potrebo. Pred leti je bilo v enem gozdu zasajenih nekaj hoj, ki so šele doraščale. Gradbeni les in skodle je bilo treba kupovati. Majhen fužinar pri Šmartnem je proti plačilu 3 goldinarjev in 24 krajcarjev smel staro vrhovje in podrtike uporabljati za oglje. Na gozdnih pravadah je dominij napovedal približno 6 goldinarjev dohodka. Od 194 podložnikov je 96 imelo gozdne parcele. Drva je večina dobivala iz skupnih gozdov, le za 29 podložnikov je navedeno, da so jih kupovali.

Dvor Cerkno je imel precej oddaljene bukove gozdove, v katerih je posestvo Mala Loka imelo pravico drvarjenja. Podložnikov je bilo 16; 5 je imelo gozdne

parcele, ki so jim dajale drva. Ostali so drvarili v dominikalnih gozdovih svojega zemljiškega gospoda.

Imenje župnije Št. Rupert je bilo brez dominikalnih gozdov. Od 10 podložnikov je 7 imelo gozdove, v katerih so se oskrbovali z drvimi, steljo in lesom za ograje; tisti brez gozdov so dobivali drva v tujih gozdovih proti plačilu. Gradbeni les in les za orodje so vsi kupovali.

Dvor Zagorica je imel 2 gozda, v enem so rasli hrasti, smreke, bukve in grmičevje, bil je 6 streljajev dolg in toliko tudi širok, v drugem je bilo hrastovje in bukovje. Gozdova sta dajala drva, gradbeni les, steljo in listje. Podložnikov je bilo 14; dva sta imela gozdova, streljaj široka, poldrug streljaj dolga, kjer sta se oskrbovala z drvimi in steljo. Podložniki brez gozdov so drvarili v dominikalnih gozdovih; v njih so sekali tudi les za plotove. Gradbeni les so kupovali.

V gozdu posestva Zapuže je prevladovalo bukovje, nekaj je bilo hrastovja ter raznega grmičevja. Gozd se je mogel obiti v četrt ure. Na zemljišču, kjer je bilo mlado hrastovje, največ pa grmičevja za plotove in listja za steljo, je bil prej vinograd. Od 11 podložnikov so trije imeli male gozdove v obsegu četrt ure; v njih je bilo največ bukovja in le malo hrastja.

Župan v Tihaboju je imel 2 hrastova gozdiča, ki sta dajala le listje; za gradbeni les še nista bila sposobna. Z drvimi se je zalagal iz soseskinega skupnega gozda. Posestvu je pripadalo grmišče za vinogradniško kolje.

Davčni okraj Žužemberk

Na območju tega okraja so bili dominiji: gospostvo Žužemberk, župnik in cerkev na Krki, župnišče v Žužemberku ter posestvo Kravjek (11).

Pod gospostvom Žužemberk so bili obsežni gozdovi. Največ so bili bukovi, bilo pa je v njih tudi hrastovje in cerovje ter nekaj smrekovja. Tostran Krke so omenjeni gozdovi na hribovju Kremenjek, Brezov vrh, Osredek, Kozjek, Ostri vrh, Zalisec, Lačen grič, Lipovec in Plešivica, na drugi strani Krke pa pri Lipju, Plešivec in pod Sv. Petrom. Nekaj gozdov ni bilo mogoče lokalizirati. V gozdovih so imeli žužemberški podložniki polomke in suho drevje za drva brezplačno, tuji podložniki pa proti dajatvam, toda le po milosti gospostva. Pri pristavi Kozjek sta bila le za listje 2 gozdiča v dolžini in širini enega streljaja. Pod gospostvom je bila vodna žaga. Oglje so žgali le za potrebe trških kovačev. Obsežna zemljiška posest gospostva je ležala v glavnem na območju Suhe krajine med Malo goro in Temenico, segala je v precejšnji meri v sosednji davčni okraj Trebnje ter delno tudi v okraj Ruperč vrh, nekaj desetini podložnikov jo je imelo v Beli krajini (davčni okraj Krupa). V 77 naseljih je bilo 758 podložnikov, od teh je 426 imelo gozdne parcele. Njihov obseg je le deloma naveden v sežnjih. Navedbe kažejo, da so pogosto obsegale nekaj desetini, bolj redko nekaj stotin kvadratnih sežnjev. Te gozdne parcele so največkrat označene kot deleži skupnih zemljišč; bile so predvsem grmišča, kjer so dobivali listje. Izjemoma je navedena vrsta drevja; bukev in hrast se omenjata v enaki meri. Velika večina podložnikov, nad 600, se je oskrbovala z drvimi v gozdovih svojega gospostva na splošno brezplačno, le v nekaterih vaseh proti dajatvam. Smeli so jemati iz gozdov tudi gradbeni les, vendar so morali sešnjo prej prijaviti. Okrog 40 podložnikov je drvarilo v čušperških gozdovih, za kar je moral vsak gospodar dajati letno enega kopuna. Nekaj podložnikov je dobivalo drva v gozdovih lanšpreškega in ruperčvrškega gospostva, okrog 80 podložnikov je drva kupovalo.

Župnik in cerkev na Krki nista imela gozda in tudi ne gozdne pravice. Drva sta dobivala v čušperškem gozdu proti dajatvi 8 mernikov ovsu in para kopunov. Gradbeni les in les za orodje sta kupovala v Ljubljani. Od 76 podložnikov na

območju med Krko in Žužemberkom je 11 imelo gozdove. V lastnih in skupnih gozdovih se je preskrbovalo 7 podložnikov. Večina je drvarila v žužemberških in čušperških gozdovih, največ proti dajatvam v ovsu, nekateri so dajali tudi proso, kopune in lan. Po napovedi je 6 podložnikov drva kupovalo ali si jih je izprosilo.

Župnišče v Žužemberku je bilo brez gozdov; po eni napovedi je gradbeni les kupovalo, drva pa dobivalo v knežjih, tj. žužemberških gozdovih brez vsake dajatve, po drugi je moralo ves potrební les, tudi drva, kupovati. Ta dominij je imel v okolici Žužemberka in Dobrníča 72 podložnikov; štirje so imeli gozdne parcele, dvema je gozd dajal tudi drva, dvema le listje. Večina ostalih podložnikov je drvarila v žužemberških gozdovih, 15 brezplačno, drugi proti dajatvam v ovsu, kopunih ali denarju; štirje so se oskrbovali v pleterskih proti dajatvam (oves, kopuni, denar), dva pa brezplačno v soseskinih gozdovih.

Pri posestvu Kravjek je bilo 6 gozdov, trije bukovi, trije hrastovi; eden izmed teh je bil prav majhnega obsega, v njem je bilo le 30 hrastov. V teh gozdovih se je oskrboval z drvni tudi grof Blagaj, lastnik bližnjega dominija. Od 36 podložnikov, 7 jih je bilo v naseljih ruperčvrškega okraja, je bilo 19 gozdnih posestnikov, ki so se z drvni oskrbovali v lastnih gozdovih. Nekaj, 5 po številu, jih je drva dobivalo proti dajatvam v ovsu in denarju iz ruperčvrških gozdov, 8 podložnikov je drva kupovalo.

Davčni okraj Trebnje

V okraju sta imela sedež gospostvo Trebnje ter župnišče Trebnje (12).

Gospostvo Trebnje je imelo 2 bukova gozdova ter gabrov gozd med Štatenbergom in Hmeljnikom. Pod gospostvom je bila žaga za žaganje desak. Na gozdni pravdi je prejemale oves, kopune in vino. V 34 naseljih, največ v okolišu Trebnjega in Dobrníča, nato okrog Mirne peči v ruperčvrškem okraju ter nekaj v žužemberškem in mokronoškem okraju, je bilo 97 podložnikov, med njimi 66 gozdnih posestnikov. Največkrat so omenjeni bukovi gozdovi, nato hrastovi. Večina gozdnih posestnikov je iz svojih gozdov dobivala predvsem listje, le 26 je v njih drvarilo. V skupnih gozdovih se je oskrbovalo z drvni 15 podložnikov, v gozdovih trebenjskega gospostva 5, v gozdovih raznih tujih gospostev proti dajatvam 35, kupovalo jih je 10; za ostale manjkajo navedbe. Gradbeni les so povečini kupovali.

Župnišču v Trebnjem so pripadali trije gozdovi, eden čisto bukov, je dajal le drva, v drugem je raslo nekaj hrastovja, v tretjem nekaj mladih smrek, največji del je bil grmišče. Letno je posekalo v svojih gozdovih okrog 80 vozov drv; kot stavbni les so uporabljali hraste in smreke. Skodle so kupovali. Les za plotove je župnišče dobilo iz svojih gozdov ali pa ga je dalo posekati v gmajni. Manjši del zemljiške posesti s podložniki je ta dominij imel v sosednih davčnih okrajih Ruperč vrh in Mirna. V 25 naseljih je bilo 62 podložnikov, od teh 33 gozdnih posestnikov. Gozdove je sestavljalo bukovje, hrastovje in gabrovje. V lastnih gozdovih se je oskrbovalo 12 podložnikov, štirje v skupnih, 17 je dajalo za drva gozdno pravdo raznim dominijem, največ Lanšprežu, 20 je drva kupovalo, za nekatere ni navedb. Poraba 64 gospodarjev je znašala 547 vozov drv, 264 vozov lesa za plotove, 58 vozov gradbenega lesa in 22 vozov lesa za orodje.

Davčni okraj Mokronog

Na območju okraja sta bili gospostvi Klevevž, ki je pripadalo samostanu v Kostanjevici, in Mokronog; drugi dominiji so bili: posestvo Čretež, inkorporirano samostanu v Stični, župnišče v Škocjanu, kaplan Naše ljube gospe v Mokronogu, župnija

Gorenji Mokronog, župna cerkev Škocjan s podružničnima cerkvama, župna cerkev Sv. Marjeta — Klevevž, dvor Šuta, posestvo Zbure, posestvo Turn' pod Mokronogom in Schrottovo imenje v Dolenjem Mokronogu (13).

V napovedi gospodstva Klevevž je navedenih 7 gozdov, ki so bili majhnega obsega. Podložnikov je imelo 374 v 38 naseljih, v glavnem med Škocjanom in Belo cerkvijo; segalo je nekoliko v ruperčvrški davčni okraj. Gozdne parcele je posedovalo 198 posestnikov. Sodeč po nazivih gozdov (Hrastine, Hrastovci, Cerovci), je prevladovalo hrastovje, nekajkrat se omenjajo Topolovci. Več kot polovica gozdnih posestnikov je imela od svojih gozdov le pašo in steljo, manjši del je v gozdovih tudi drvaril. Deset podložnikov je dobivalo drva v skupnih gozdovih, 3 v gozdovih svojega gospodstva, 68 v gozdovih drugih gospodstev, največ kostanjeviškega samostana, 83 je drva kupovalo; glede ostalih v napovedih ni podatkov. Potrošnja lesa 334 podložnikov je znašala 2088 vozov drv in 423 vozov lesa za plotove in druge potrebe.

Gospodstvo Mokronog je izkazovalo v napovedi gozd, kjer se je preskrbovalo z drvni; ostali les je kupovalo. Večji del zemljiške posesti tega gospodstva je ležal v okolišju Št. Ruperta, torej na območju davčnega okraja Mirna. V več kot 30 naseljih je imelo 370 podložnikov, med temi 215 gozdnih posestnikov. Mnogim gozdovom so imena izvirala iz vrst drevja, npr. bukve, gabra, kostanja, borovca, veliko gozdov je imelo naziv »deli« ali v »delih«, kar kaže, da so gozdne parcele nastale iz skupnih gozdov. Večina gozdnih posestnikov je gozdove izkoriščala le za pašo in steljo. V kmetijam pripadajočih gozdnih deležih se je oskrbovalo 212 podložnikov, v skupnih gozdovih 18, v domačih, tj. verjetno v lastnih, 35, gozdno pravdo je plačevalo 14 podložnikov, 71 tržanov v Mokronogu se je oskrbovalo v trškem gozdu, 20 podložnikov je drva kupovalo.

Posestvo v Čretežu je imelo 3 gozdove, dajali so le drva. Za domače potrebe so porabili 200 vozov, isto količino so jemali iz teh gozdov tuji podložniki. Lastnim podložnikom je bilo zaradi malih in nerodovitnih kmetij že od nekdanj dovoljeno, da se v dominikalnih gozdovih zastoj oskrbujejo z drvni in lesom za ograje in lese. Zemljiška posest tega dominija je v manjši meri segala na področje ruperčvrškega in boštanskega davčnega okraja. V več kot 30 naseljih sta bila 202 podložnika; gozdne parcele je imelo 50 gospodarjev. Nekaj podložnikov v vasi Telče je imelo gozdove z nazivom »zavod«. Od podložnikov se je 95 oskrbovalo z drvni v skupnih soseskih gozdovih, 34 v domačih dominikalnih gozdovih, 36 proti dajatvam v gozdovih drugih dominijev (Žužemberka, Boštanja, Otočca); za druge način preskrbe z drvni ni naveden, nekateri izmed njih so verjetno dobivali drva v lastnih gozdovih.

Župnišče v Škocjanu je drva in gradbeni les kupovalo. Od 35 podložnikov, katerih posest je bila v precejšnjem delu na območju krškega okraja (okrog Rake in Studenca), je bilo 13 posestnikov gozdnih parcel. Dva sta se oskrbovala z drvni v lastnem gozdu, 11 v kostanjeviškem gozdu Krakovo, 7 v drugih kostanjeviških gozdovih proti dajatvam v ovsu, kopunih in opravljanju tlake; 15 je drva kupovalo.

Kaplan Naše ljube gospe v Mokronogu ni imel gozdne pravice, drva je kupoval ter za nje izdal najmanj 10 goldinarjev letno. Od 21 podložnikov, precej jih je bilo na področju mirenskega okraja, je 5 imelo gozdove in so se v njih oskrbovali z drvni. Od ostalih je 6 podložnikov dobivalo drva v skupnih gozdovih, 9 proti dajatvam v gozdovih tujih dominijev, eden jih je kupoval.

Župnišče v Gorenjem Mokronogu je iz svojega gozda dobivalo 55 vozov drv in 5 vozov lesa za ograje. Od njegovih 19 podložnikov je le eden imel gozd, ki mu je dajal drva. V skupnih gozdovih so se oskrbovali 4 podložniki, 6 je drvarilo v gozdovih gospodstev Otočec, Boštanj in Čretež proti dajatvam v ovsu, kopunih in denarju, 8 podložnikov je drva kupovalo.

Župna cerkev v Škocjanu in njeni podružnici so bile brez lastnih gozdov. Podložnikov je bilo 7, eden je imel gozdne parcele. Z drvmi so se 4 oskrbovali v skupnem gozdu, 2 sta jih kupovala, eden jih je najbrž dobival iz svojega gozda.

Župna cerkev Sv. Marjete ni imela gozda in je drva kupovala; les za plotove je dobivala iz gmajne. Potrebni gradbeni les je kupovala v Sevnici. Od 9 podložnikov je bil eden lastnik gozda, v katerem je mogel drvariti, 7 je dobivalo drva proti dajatvam (oves, kopuni in denar) v gozdovih Otočca, eden jih je kupoval. Gradbeni les so morali vsi kupovati.

Dvor Šuta je imel 2 gozdova, eden je bil hrastov, v drugem, ki je meril 100 kvadratnih sežnjev, so pasli živino. Drva je dobival iz skupnega gozda. Podložnikov je bilo 7, dva sta izkazana kot posestnika gozdnih zemljišč. Kako so se oskrbovali z drvmi, v napovedih ni povedano.

Posestvo Zbure je imelo sicer gozd, toda drva je kupovalo v soseščini; les za plotove je jemalo v gmajni, gradbeni les pa kupovalo v Sevnici. Podložnikov je bilo 110, kakih 10 v ruperčvrškem okraju v okolišu Mirne peči. Med podložniki je bilo 38 posestnikov gozdnih parcel, katere so se skoraj vse imešovalе »v delih«. V gozdovih, pripadajočih kmetijam, se je oskrbovalo 17 podložnikov, 53 v skupnih gozdovih, 3 v gozdovih tujih dominijev proti dajatvam in tlaki (kmetija je dajala 5 mernikov ovs, 1 kokoš in opravljala en dan košnjo), 37 je drva kupovalo. Gradbeni les jim je njihov dominij kupoval od štajerskih splavarjev. Za ograje so uporabljali razno trnovo grmičevje.

Posestvo Turn pod Mokronogom je v svojem gozdu imelo le bukovje, ki ga je uporabljalo za drva in plotove. Po dominikalni napovedi so tudi podložniki drvarili v tem gozdu. Napovedi kmečkih zemljišč so pa drugačne. Od 20 podložnikov je eden imel gozdno parcelo, toda za 3 je bilo izkazano, da so se oskrbovali v svojih gozdnih deležih, za 10, da so drvarili v skupnih gozdovih, delno brezplačno, delno proti dajatvam, 2 sta drva kupovala. Nekaj podložniške posesti je bilo v davčnem okraju Mirna.

Schrottovo imenje je imelo en gozd; za drva je moralo plačevati odvetščino, les za plotove je kupovalo. Od 9 podložnikov, nekaj jih je bilo na področju mirenskega okraja, se je 5 oskrbovalo z drvmi deloma proti dajatvam, deloma v skupnih gozdovih; 5 gospodarjev je drva kupovalo. Les za ograje so dobivali iz gmajne.

Davčni okraj Boštanj

V tem okraju so bila s svojim sedežem gospostva Radeče, Boštanj in Svibno, med drugimi dominikalnimi posestvi so bili: imenje ljubljanskih avguštincev pri Radečah s podružnicami, župna cerkev v Svibnem s podružnicami, posestvo Hotemež, posestvo Gomila, posestvo Dvor in posestvo Novi grad (14).

Gospostvo in trg Radeče je imelo 4 gozdove, enega pod Kumom. V štiri ure oddaljenem gozdu pod Kumom se je gospostvo oskrbovalo z drvmi; stavbnega lesa v tem gozdu ni bilo. Tudi v dveh drugih gozdovih je bilo slabše lesovje, ki je dajalo dva in steljo; v enem od teh gozdov je imel trg Radeče pravico do paše. V 6 vaseh je bilo 65 podložnikov gospostva; 6 je imelo manjše gozdne parcele, obseg nekaterih je označen v sežnjih. Podložniki so imeli pravico sekati les za lastne potrebe v gozdovih gospostva.

V napovedi Boštanja je naveden pri gospostvu in pri dveh pristavah po en gozd. V gozdovih ni bilo stavbnega lesa in lesa za orodje. Oglje so žgali le za domače potrebe. Na področju dominija je bila ena vodna žaga. Gospostvo je imelo v 22 naseljih 98 podložnikov, nekaj jih je bilo na območju mirenskega okraja. Gozdne posesti ni imel nobeden. Večina je imela pravico do drv v bukovih gozdovih svojega

gospodstva brez dajatev. Nekateri so imeli pravico do paše, listja in stelje. Podložniki štirih vasi so dobivali les v gozdovih dominija Rekštajn, ta pravica je bila za dve vasi brezplačna, dve vasi sta jo imeli proti dajatvam. Za dva podložnika je omejeno, da sta se oskrbovala z lesom v gmajni.

Gospodstvo Svibno je imelo 5 gozdov, med temi tudi Jatno. V gozdovih je bilo predvsem bukove za drva, hrastovega lesa je bilo le malo. Smrekov gradbeni les je kupovalo na Savi (od slaparjev). Od lesa je prodajalo le hrastove skodle. Pod gospodstvom, ki je segalo nekoliko tudi v mirenski okraj, je bilo 74 podložnikov v 11 naseljih. Gozdne parcele, vse so označene kot grmišča, je imelo 32 podložnih posestnikov. V svojih gozdovih se je oskrbovalo z drvami 16 podložnikov, 47 jih je dobivalo brez dajatev iz gozdov gospodstva, 7 jih je kupovalo, eden si jih je izprosil, za druge ni podatkov.

Imenje pri Radečah, ki je pripadalo ljubljanskim avguštincem, je imelo pri svoji pristavi gozdič z majhnim bukovim drevjem in grmičevjem. Iz njega sta se oskrbovala z drvami pristava in viničar v Krškem, s koljem za vinograd pa lastnik sosednjega dominija. Imenje je imelo pravico do drv za svojo hišo v Radečah v gozdovih posestva Dvor. Podložnikov je bilo 36, vsi so imeli svoje gozdne parcele. Širina parcel je navedena v sežnjih. Gozdna zemljišča so označena kot grmišča, v njih so rasle bukve, breze, hrasti, vrbe, ponekod tudi brinje in leskovje. Drva in les za ograje so poveli dobivali iz kmetijam pripadajočih gozdnih deležev, v eni vasi so jih kupovali pri posestvu Novi grad.

Župnik in župna cerkev v Loki nista izkazala nobenega gozdnega zemljišča; v napovedi je pripomba, da v vsem okolišu ni pravega gozda. Podložniki tega dominija, 7 po številu, niso imeli ne lastnih, ne skupnih gozdov. Z lesom so se oskrbovali proti dajatvam iz gozdov bližnjih dominijev Dvor in Novi grad.

Župnišče in župna cerkev v Boštanju sta bila brez gozdov, les sta dobivala iz gozdov boštanskega gospodstva. Tudi 9 podložnikov tega dominija ni imelo gozdov. Z lesom so se oskrbovali v gozdovih Boštajna, Šrajbarskega turna in Rekštajna, nekateri brezplačno, drugi proti dajatvam ali tlaki.

Župna cerkev v Radečah s podružnicami ni imela gozdov in tudi ne gozdne pravice, les je bilo treba kupovati. Od 10 podložnikov je bilo 6 posestnikov gozdnih parcel; največje so merile 400 sežnjev. V teh grmiščih, ki so ponekod služila tudi za pašo, so rasle bukve, breze in hrasti, deloma pa le bukovo grmovje. Z drvami in lesom za ograje so se oskrbovali največ pri posestvu Hotemež proti dajatvam v ovsu.

Župna cerkev v Svibnem s podružnicami ni imela gozdov. Vseh podložnikov je bilo 21, od teh je 13 imelo gozdne parcele, katerih obseg je naveden z nekaj desetiniami sežnjev. Kot gozdno drevje so omenjene: bukev, breza ter razno grmovje. Z drvami so se oskrbovali deloma v lastnih gozdovih, deloma pri dominijih Svibno in Gomila proti dajatvam; nekateri so jih kupovali.

Pri posestvu Hotemež ni bilo izkazanih gozdov, pač pa na pašnikih nekaj sežnjev bukovega drevja. Od 27 podložnikov so 3 imeli gozdne parcele. Kljub temu, da dominikalni gozdovi niso bili izkazani, je v napovedi rečeno, da dobivajo podložniki drva in les za ograje proti dajatvam v gozdovih tega posestva. Tudi pri podložnikih sosednjih dominijev je večkrat omenjeno, da so se oskrbovali v gozdovih posestva Hotemež.

Posestvo Gomila je v svoji napovedi navedlo dva gozda s pripombo, da zadostujeta komaj za drva. Glede podložnikov je navedno, da svojih gozdov nimajo in da dobivajo ves les v gozdovih gospodstva proti dajatvam, ki so odvisne od količine. Po napovedih rustikalnih zemljišč je bilo pri tem dominiju 60 podložnikov, z izjemo šestih vsi posestniki gozdnih zemljišč. Od gozdnih posestnikov je 35 imelo za svoje potrebe dovolj lesa v lastnih gozdovih, drugi so ga kupovali ali rialovali v Savi. Na-

vedbe v dominikalnih in rustikalnih napovedih si torej glede preskrbe lesa pri podložnikih med seboj nasprotujejo.

Napoved posestva Dvor pri Radečah navaja štiri manjše gozdove z dolžino največ 50 sežnjev. V gozdovih je raslo bukovje, brezovje in grmovje; iz njih se je posestvo oskrbovalo z drvmi. Pravico do lesa je imel avguštinski samostan v Ljubljani za svoje imenje v Radečah. Od 73 podložnikov je 20 imelo gozdove z bukovim in brezovim drevjem. Kot kažejo navedbe v sežnjih, so bile gozdne parcele le majhnega obsega. Od podložnikov se je 18 oskrbovalo z drvmi največ v svojih deležih skupnih gozdov, isto število je drva kupovalo, drugi so jih dobivali iz gozdov svojega dominija ter dominijev Hotemež, Novi grad in Svibno, deloma brezplačno, deloma proti dajatvam.

Posestvo Novi grad je imelo 11 gozdov, največ bukovih; srednje starega in mladega hrastovega drevja je bilo malo. Brezovje, ki so ga uporabljali za obročje pri sodih, je zadostovalo za lastne potrebe. Tudi raznega grmičevja za ograje in za steljo je bilo dovolj. Ni pa bilo v gozdovih smrek in macesnov. Gozdovi so imeli obseg poldrugo uro hoje. Podložnikov je imel dominij 21, z lesom so se oskrbovali največ v dominikalnih gozdovih.

Davčni okraj Krško

V okraju so bila gospostva Krško, Rekštajn in Šrajbarski turn ter drugi dominiji: župnišče Raka, kaplan — zgodnik v Krškem, župnišče v Leskovcu, meščanski špital v Krškem, posestvo Raka, posestvo Velika vas, Strassoldovo imenje v Krškem, posestvo Impolca, posestvo Radeljca, posestvo Nemška vas, posestvo Dolenje Radovlje in mesto Krško (15).

Gospostvu Krško je pripadalo 6 gozdov; označena sta njihova lega in obseg v sežnjih. Gozd Vrbina pri Srednjem Marofu, zaraščen s topoli in grmovjem, je bil 340 sežnjev dolg in 112 širok. Pri Pristavi v Čretežu okrog gradu je bil gozd z raznim lesovjem, največ bukovino, v izmeri 2400 krat 560 sežnjev. Proti Lomnu je bil deloma hrastov, deloma bukov gozd v dolžino 800 in v širino 430 sežnjev. V župniji Leskovec poleg krakovskega gozda je bil hrastov gozd, dolg 215 in širok 900 sežnjev ter bukov gozd, 860 sežnjev dolg in 770 širok. Največji gozd, tudi bukov, je bil v župniji Raka, segal je 3900 sežnjev v dolžino in 2240 sežnjev v širino. Gozdovi tega gospostva so bili zelo obsežni, zavzemali so skupaj ok. 4000 ha. Kljub tako velikim gozdovom je gospostvo, kot navaja v svoji napovedi, gradbeni les kupovalo, ker so bili gozdovi pretežno bukovi, drevje pa ni bilo visoke rasti. Podložnikov je imelo 198, polovico okrog Krškega, ostale med Cerkljami in Kostanjevico, tako da je segalo nekoliko tudi v ta okraj. Le dva podložnika sta imela gozdni parceli, eden je imel na njej leskovje za vinogradniško kolje, drugi je dobival 20 voz lesa za lastne potrebe. Drva in povečini tudi gradbeni les je 95 podložnikov dobivalo brezplačno v dominikalnih gozdovih svojega gospostva; skoraj vsi so imeli tudi pravico paše in steljarjenja. Od ostalih jih je 29 drvarilo v skupnih, od gospostva jim odkazanih gozdovih, 20 na lastnih gorskopravniških zemljiščih, 16 proti dajatvam v gozdovih sosednih gospostev (samostan Kostanjevica, Brežice, Mokrice, Žumberk); 35 je drva kupovalo. Kot prodajalci drv se omenjajo tudi žumberški Vlahi.

Gospostvu Rekštajn so pripadali štirje gozdovi, razen teh je imelo še gozdove skupno s posestvom Impolca. Vsi gozdovi so bili bukovi. Podložnikov je bilo 68, od teh je 12 imelo gozdne parcele, na katerih je raslo v glavnem kostanjevo drevje. Vsi so imeli pravico drvarjenja, nekateri tudi steljarjenja v gozdovih gospostva, za kar so dajali gozdno pravdo v ovsu, kokoših in vinogradniškem kolju.

Gospostvo Šrajbarski turn je imelo več gozdov; za štiri je naveden obseg v sežnjih. Proti Leskovcu je bil hrastov gozd; v svetokriški župniji so bili trije gozdovi,

prvi, kostanjev z nekaj hrastovja, je meril 1590 sežnjev v dolžino in 1340 sežnjev v širino, drugi ravno tak, je bil 589 sežnjev dolg in 520 širok, tretji, z raznim drevjem, je bil 570 sežnjev dolg in 550 širok. V enem gozdu je bilo bukovje, redko hrastovje ter razno grmovje. Za gradom se je raztezal gozd z raznovrstnim drevjem od Save proti vinogradom Mladina do potoka pri Loki in proti Leskovcu. Končno je pripadal gospostvu še hrastov gozdič Gaj, dolg 250 in širok 180 sežnjev. Zemljiška posest tega gospostva je ležala približno do polovice v kostanjeviškem okraju. V več kot 60 naseljih je bilo 443 podložnikov, med njimi 65 posestnikov gozdnih parcel, ki so bile le manjšega obsega, po nekaj desetini ali stotin kvadratnih sežnjev. Na njih je razen hrastovja raslo kostanjevo drevje in leskovje. Med koristmi, ki so jih dajale, je omenjeno zlasti vinogradniško kolje. V lastnih in kmetijam pripadajočih gozdnih deležih se je z lesom oskrbovalo 24 podložnikov, 191 v gozdovih Šrajbarskega turna, 118 v gozdovih drugih gospostev, zlasti v kostanjeviškem gozdu Krakovo, trije v skupnih gozdovih; 107 je drva kupovalo, med drugim tudi od žumberških Vlahov. Velik del podložnikov se je oskrboval s potrebnim lesom iz več virov in ne le iz enega. Za drvarjenje v gozdovih tujih gospostev so podložniki dajali oves, kopune in denar ter opravljali razno tlako.

Župnišče v Raki ni imelo gozdov in ne gozdne pravice; po posebni milosti je smelo za lastne potrebe jemati za drva polomke v gozdovih Šrajbarskega turna. Podložniki niso imeli gozdov. Drva in drug les so kupovali.

Kaplan — zgodnjik v Krškem je bil brez gozda. Njegovih 8 podložnikov je imelo kmetijam pripadajoče, največ kostanjeve, gozdove, v katerih so dobivali le listje. Drvarili so v skupnem gozdu, od koder so jemali po 8 vozov drv, 20 vozov je moral vsak še dokupiti.

Župnišče v Leskovcu in vseh 66 podložnikov je bilo brez gozdov. Tudi skupnih gozdov niso imeli. Župnišče je drva kupovalo; 31 podložnikov jih je dobivalo v gozdovih drugih dominijev (kostanjeviški gozd Krakovo, Šrajbarski turn, Mokrice) proti dajatvam, največ v ovsu in kopunih ali tlaki, 30 je drva kupovalo, tudi od žumberških Vlahov, 6 je drvarilo v skupnih gozdovih drugih sosesk.

Meščanski špital v Krškem ni imel gozda, prav tako ne njegovih 9 podložnikov, ki so drva kupovali največ od podložnikov Šrajbarskega turna za denar. Dajali so jim zanje tudi perutnino ali opravljali dničarsko delo.

Posestvo Raka je imelo gozd, iz katerega je dobivalo le drva; ostali les je kupovalo, in sicer gradbeni les v Krškem na Savi, kamor je prihajal iz Štajerske. Podložnikov je bilo 83, le eden je imel parcelo grmišča. Navedbe o preskrbi z drvni so pomanjkljive in deloma nejasne. V kostanjeviških gozdovih je dobivalo drva in paslo živino 15 podložnikov, za to so morali dajati ajdo in kopune ali opravljati tlako. Drva je kupovalo 34 podložnikov, drugi so jih menda dobivali predvsem iz skupnih gozdov. Pri nekaterih je le navedba, da imajo drva za dom, ni pa povedano, od kod.

Pri posestvu Velika vas je bil le majhen gozdič in je bilo treba drva delno kupovati. Gradbeni les iz Štajerske so kupovali na Savi. Od 66 podložnikov je 12 imelo gozdne deleže, v katerih so se oskrbovali z drvni. Za to je vsaka kmetija dajala dominiju 12 mernikov prosa in 12 mernikov ovsu. V kostanjeviškem gozdu Krakovo je proti dajatvam v ovsu in kopunih drvarilo 19 podložnikov, 14 v skupnih gozdovih, za kar so morali dajati svojemu dominiju oves in prosu, 20 je drva kupovalo od Šrajbarskega turna. Gradbeni in drugi les so kupovali deloma od štajerskih splavarjev na Savi.

Strassoldovo imenje v Krškem je imelo 13 podložnikov, dva sta bila posestnika gozdnih parcel; ena je bila obraščena z bukovjem in leskovjem, druga z vrbami in topoli. Z drvni so se zalagali v gozdu Vrbina, nekateri tudi z lesom, ki ga je donášala Sava.

Pri posestvu Impolca sta bila dva gozda za domače potrebe. Podložnikov je imelo 69, med njimi 59 gozdnih posestnikov. V lastnih gozdovih se je z drvni oskrbovalo 28, v skupnih 41 podložnikov.

Posestvo Radelca je imelo tri gozdove z bukovjem in grmovjem ter dva hrastova gozdova, kjer je tudi bilo mnogo grmičevja. Gozdovi so dajali predvsem drva in listje ter le malo gradbenega lesa.

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

PREDPISI

ODLOČBA

VRHOVNEGA SODIŠČA SRS O PRAVICI GOZDARSKO-KMETIJSKE ZADRUGE DO ŽAGANJA HLODOVINE

(Sodba Vrhovnega sodišča SRS z dne 22. 3. 1963, U 600/62)

Tržna inšpekcija oddelka za gospodarstvo in komunalne zadeve občinskega ljudskega odbora je dne 9. 4. 1962 izdala odločbo, s katero je tožeči stranki gozdarsko-kmetijski zadrugi začasno prepovedala opravljanje žaganja hlodovine za blagovni promet in izvrševanje storitvenega žaganja za potrebe individualnih kmečkih gospodarstev na obratu Č. in prepovedala prodajo žaganega lesa. Po 2. točki dispozitiva je bila izrečena začasna prepoved teh dejavnosti od dneva prejema odločbe pa do roka, ko si tožeča stranka preskrbi sklep pristojnega sodišča, s katerim je potrjena registracija v 1. toč. dispozitiva navedene gospodarske dejavnosti kot poslovni predmet gospodarske organizacije. Zoper to odločbo se je tožeča stranka pritožila na sekretariat izvršnega sveta za trgovino in turizem SRS, ki pa je pritožbo zavrnil; v 2. toč. dispozitiva pa je spremenil prvostopno odločbo v tem smislu, da začasna prepoved traja 30 dni od vročitve odločbe in da si mora tožeča stranka v tem roku preskrbeti od sekretariata izvršnega sveta za kmetijstvo in gozdarstvo privolitev, da sme primarno predelovati les in da sme trgovati z žaganim lesom.

V tožbi zoper to odločbo je tožeča stranka uveljavljala, da so dejanske okoliščine v nasprotju s spisi. Poleg tega pa je iz ugotovljenih okoliščin napravljen napačen sklep glede dejanskega stanja in da je kršen tudi materialnopravni predpis. Podlaga za opravljanje dejavnosti tožeče stranke — za kupovanje gozdnih proizvodov zaradi predelave in za obratovanje polnojarmenskega obrata je v odločbi državnega sekretariata za gospodarstvo z dne 20. 12. 1954. Po tej odločbi ima tožeča stranka pravico odkupovati žagarsko hlodovino za lastni obrat in za obratovanje polnojarmeniškega žagarskega obrata za blagovni promet.

Na podlagi te odločbe so bili opravljeni ustrezni vpisi v združnem registru in so bili v letu 1961 na podlagi dopolnilnih odločb Sekretariata izvršnega sveta za kmetijstvo LRS glede na zadružna pravila potrjeni z odločbo občinskega ljudskega odbora iz istega leta izpopolnjeni. Končno je bil na podlagi sklepa okrožnega gospodarskega sodišča z dne 28. 9. 1962 pod opr. št. zadr I-11a/18 z dne 3. 10. 1962 na podlagi že citirane odločbe iz leta 1954 vpisan tudi predmet poslovanja za odkup žagarske hlodovine za lastni obrat in za obratovanje polnojarmeniškega obratovanja za blagovni promet. Po prejemu izpodbijane odločbe je tožeča stranka z novo odločbo z dne 13. 9. 1962 toženo stranko opozorila na pomote v 3. odst. obrazložitve v izpodbijani odločbi. Pojasnila je, da ne gre za dve različni žagi, namreč za polnojarmeniški

žagarski obrat s sedežem v S. in žago venecijanko s sedežem v Č., kakor bi se to moglo razumeti v tej obrazložitvi, ampak da gre za eno in isto žago, in to za polnojarmeniški obrat v Č. in da se citirana odločba z dne 20. 12. 1954 nanaša prav na ta obrat, opremljen s polnojarmenikom, in da je sedež zadruge v S. Tožena stranka je izpolnila vse pogoje za dovoljeno obratovanje obrata v Č. tako po zakonu o gozdovih kakor tudi po vseh izvršilnih predpisih in je njena dejavnost pravilno registrirana v združnem registru.

V odgovoru na tožbo je tožena stranka vztrajala v celoti pri izpodbijani odločbi in še navajala, da je v konkretni upravni stvari spor nedopusten, ker po 110. členu uredbe o ustanavljanju podjetij in obrtov zoper odločbe državnih organov, izdane v izvrševanju nadzorstvene pravice po določbah te uredbe, ni mogoč upravni spor. V konkretnem primeru gre za odločbo tržne inšpekcije, ki je bila izdana v nadzorstvu nad poslovanjem tožeče stranke. Ta odločba je bila izdana, ker je tožeča stranka odlok o posebnih pogojih za ustanavljanje podjetij na področju gozdnega in lesnega gospodarstva (Ur. l. LRS, št. 27/57). Kršeni republiški predpis pa je bil izdan na podlagi pooblastila 14. člena uredbe o ustanavljanju podjetij in obrtov. Zato se po mnenju tožene stranke mora pri reševanju sporne zadeve upoštevati 110. člen cit. uredbe.

Vrhovno sodišče SRS je tožbi ugodilo in odpravilo izpodbijano odločbo iz tehle razlogov:

Izpodbijani ukrepi bi naj po določbi prvostopnega in drugostopnega organa temeljili na 5. in 8. tč. odloka o posebnih pogojih za ustanavljanje podjetij na področju gozdnega in lesnega gospodarstva (Ur. l. LRS, št. 27/57) v zvezi s 86. členom uredbe o kmetijskih zadrugah (Ur. l. FLRJ, št. 18/61) in v zvezi s 93. členom uredbe o trgovanju in trgovskih podjetjih (Ur. l. FLRJ, št. 19/59) in v zvezi s 87. členom uredbe o obrtnih delavnicah in obrtnih podjetjih (Ur. l. FLRJ, št. 5/54). Toda uredba o ustanavljanju podjetij in obrtov (Ur. l. FLRJ, št. 51/31) in na podlagi te uredbe izdani citirani odlok ne poznata takih ukrepov. Po uredbi o ustanavljanju podjetij in obrtov je mogoče izreči proti gospodarski organizaciji le takšen ukrep v izvrševanju nadzorstvene pravice, ki je predviden v 101. do 105. členu citirane uredbe, za organizacije iz 2. in 3. tč. citiranega odloka IS, ki po uveljavitvi odloka leta 1957 niso imele in niso pridobile ustreznega dovoljenja republiškega organa za delo, pa je predviden ukrep v 8. tč. citiranega odloka; take organizacije so namreč morale prenehati z delom v 15 dneh od dneva, ko je začel veljati citirani odlok dne 15. avgusta 1957. Zato tu ne gre za nadzorstvene ukrepe po uredbi o ustanavljanju podjetij in obrtov in nima pravne podlage sklicevanje tožene stranke na 110. člen citirane uredbe, češ da gre za izvrševanje nadzorstvene pravice po določbah te uredbe in da zato upravni spor ne bi bil mogoč.

Pritrditi je tožbi, da dejansko stanje ni bilo pravilno ugotovljeno. Postopek prvostopnega in drugostopnega organa je ostal slej ko prej pomanjkljiv. Tožena stranka in pa prvostopni organ nista ugotovila celo take pravne pomembne okoliščine, ali gre za žago venecijanko ali pa za polnojarmeniški žagarski obrat, kajti obravnavanje ene in druge je različno. Izpodbijana odločba celo trdi, da se odločba bivšega državnega sekretariata za gospodarstvo z dne 20. 12. 1954, ki jo je tožeča stranka priložila pritožbi kot listinsko dokazilo, da sme opravljati primarno obdelavo lesa, glasi na polnojarmeniški obrat v S., ne pa na žago venecijanko, ki bi naj bila v sporu, in da zato tega dokazila ni mogoče upoštevati. Glede na tožbene navedbe, češ da ne gre za dve različni žagi, ampak za eno in isto žago, in to za polnojarmeniški obrat, pa tožena stranka v odgovoru na tožbo trdi, češ da je citirana odločba razveljavljena s kasnejšo odločbo, sekretariata izvršnega sveta za kmetijstvo in gozdarstvo z dne 23. 5. 1961. Toda iz izpiska iz združnega registra se vidi,

12. Upravni odbor nadzoruje poslovanje uprave strokovnih glasil, ki jih izdaja zveza po določenih poslovnika.

13. Na seje upravnega odbora morajo biti vabljeni tudi člani nadzornega odbora.

Nadzorni odbor

34. člen

Nadzorni odbor šteje 3 člane, ki jih izvoli občni zbor. Predsednika si izvoli odbor sam na svoji prvi seji. Do izvolitve predsednika vodi delo član, ki je na volitvah dobil največ glasov.

Nadzorni odbor nadzoruje finančno poslovanje zveze in njenih organov.

Člani nadzornega odbora smejo prisostvovati sejам upravnega odbora in plenuma, nimajo pa glasovalne pravice. Pravico imajo pregledati vse račune, dopise in zapisnike zveze.

VII. Sredstva zveze

35. člen

Sredstva zveze so: a) aktivna imovina, b) dohodki članarin ali določeni prispevki strokovnih društev, c) prostovoljni prispevki, darila in volila, č) podpore ustanov, podjetij in organizacij, d) dohodki od publikacij, prireditev itd.

Upravni odbor predloži v svoji mandatni dobi do naslednjega občnega zbora zveze vsako leto ob koncu poslovnega leta, najmanj do 15. 3. plenumu ali izrednemu občnemu zboru bilanco poslovanja za preteklo leto in predlog proračuna in programa dela za naslednje leto.

VIII. Administracija

36. člen

Za opravljanje administrativnih, tehničnih in finančnih poslov v zvezi lahko upravni odbor postavi potrebno število stalnih uslužbencev. Organizacijo, delovno področje in sistemizacijo urejuje upravni odbor.

IX. Prestanek zveze

37. člen

Zveza se lahko razpusti po sili zakona ali po sklepu občnega zbora, če za to glasuje najmanj $\frac{2}{3}$ članov. Imovina preide v tem primeru do ustanovitve nove podobne organizacije v upravo Zveze inženirjev in tehnikov SRS. Če se pa ne ustanovi podobna organizacija, pripada imovina Biotehnični fakulteti (oddelek za gozdarstvo in lesno industrijo).

X. Prehodne in končne odločbe

38. člen

Ta pravila so za člane obvezna, brž ko jih sprejme občni zbor zveze ITGLI Slovenije, stopijo pa v veljavo, ko jih odobri pristojna politična oblast.

IZ ZGODOVINE NAŠIH GOZDOV

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

Večji del podložniške posesti je bil na območju mokronoškega okraja. Od 125 podložnikov je bil 101 gozdni posestnik. V gozdovih je raslo bukovje, hrastovje, leskovje, jelšovje in razno grmovje. Posestniki gozdov povečini niso imeli sami dovolj drv, oskrbovali so se proti dajatvam tudi v dominikalnih gozdovih, 14 podložnikov je drva kupovalo. Posestvo in njegovi podložniki so gradbeni in drugi les kupovali na Savi in od sosednih gospostev.

Imenje Skopice ni imelo dominikalnega gozda; njegovih 16 podložnikov se je oskrbovalo z drvimi v skupnem gozdu, kjer so rasle vrbe in topoli.

Posestvo Nemška vas je navedlo v svoji napovedi 7 gozdov. Od 20 podložnikov so trije imeli gozdne parcele s kostanji. Drva so vsi dobivali brezplačno v gozdovih svojega dominija.

Posestvo Dolenje Radovlje je imelo en gozd; lesa ni bilo dovolj. Kupovalo je drva in gradbeni les. Podložnikov je bilo 24, gozdnih posestnikov 18. Drva je kupovalo 9 podložnikov, drugi so drvarili v svojih gozdovih, kjer so tudi pasli živino.

Mesto Krško ni imelo svojega gozda, tudi skupnega ne. Potrebna drva in gradbeni les so meščani kupovali.

Davčni okraj Kostanjevica

V okraju so bili dominiji: samostan Kostanjevica, zastavljeno gospostvo Kostanjevica, gospostvo Mokrice, župnišče Sv. Križ pri Kostanjevici, župnišče Čatež, špital Kostanjevica oziroma podružnična cerkev sv. Martina in Nikolaja, posestvo Golo, posestvo Malence in mesto Kostanjevica (16).

Samostan Kostanjevica je izkazal v napovedi gozdove: Goro in Boršt pri samostanu ter Hrastino pri Dobravi. Pri dvoru Straža je bil gozd Lešina. Iz gozdov je samostan dobival 1000 vozov drv, 20 vozov gradbenega in kolarskega lesa ter 9 vozov lesa za plotove. Dvor Straža se je z drvimi proti plačilu zalagal v mokriškem gozdu. V 50 naseljih je bilo 410 podložnikov, med njimi 112 posestnikov gozdov. Kolikor je pri njih naveden obseg (dolžina in širina v sežnjih), so bile to le manjše parcele, ki so zavzemale komaj nekaj sto kvadratnih sežnjev. Včasih so gozdovi označeni kot grmišča. V vaseh na pobočju Gorjancev so v gozdovih imeli kostanj, sicer je prevladovalo hrastovje. Kot nazivi gozdov se pogosteje omenjajo Cerina, Gabrina, Lešina, Hrastje, Gaj in Zavod. V svojih gozdovih se je zalagalo z drvimi 39 podložnikov, 120 je drvarilo v samostanskih gozdovih, 159 v gozdovih drugih dominijev, največ v gozdovih zastavljenega kostanjeviškega gospostva, 65 je drva kupovalo, za 27 podložnikov ni podatkov. Razen za drva so gozdove izkoriščali za pašo. Za drva in pašo v gozdovih tujih dominijev so podložniki ponekod dajali oves, kopune in denar, nekateri so opravljali tlako.

Zastavljeno gospostvo Kostanjevica je imelo velik gozd Krakovo. Iz tega gozda je samo gospostvo porabilo letno 300 vozov drv, 8 vozov gradbenega in kolarskega lesa ter 11 vozov lesa za plotove. Oglje, 16 malih košev, so žgali le za domače potrebe. Gospostvo je imelo dohodke od žirnine za pašo prašičev. Zemljiška posest, tako dominikalna kot podložniška, je ležala pretežno v krškem davčnem okraju (okoliš Rake). Podložnikov je bilo 269 v 35 naseljih; 60 od njih je imelo manjše gozdne parcele s površino nekaj desetih kvadratnih sežnjev, pogosto le grmišča. Od drevja, ki je raslo v teh gozdičih, se omenjajo bukev, hrast, kostanj in gaber.

v kostanjeviškem gozdu Krakovo se je oskrbovalo brezplačno z drvmi in paslo 224 podložnikov, 11 v lastnih gozdovih, 34 je drva kupovalo.

Gospostvo Mokrice je v napovedi navedlo 13 gozdov, v katerih je bilo bukovje ter malo kostanja in hrastovja. Poleg teh gozdov je gospostvo imelo grmišče, iz katerega je dobivalo vinogradniško kolje. Gozdovi so ležali v hribovju, zaradi skalovitega in strmega sveta so bili deli z lepšim drevjem nedostopni. Gradbenega lesa je bilo malo, v obilju pa drv, za katere je primanjkovalo kupcev. Gozdovi so imeli precejšen obseg, po navedbi v napovedi bi jezdec na spočitem konju potreboval dve uri, da jih prejezdi po dolžini. Od 306 podložnikov je 155 imelo gozdne parcele, največkrat označene kot grmišča, v katerih so dobivali kolje za vinograde. Precej je bilo kostanjevih gozdičev. Podložniki so imeli brezplačno pravico drvarjenja in gradbenega lesa v gozdovih gospostva. V nekaterih vaseh so se oskrbovali v gozdovih kostanjeviškega samostana, za kar so mu dajali gozdno pravdo.

Župnišče Sv. Križ ni imelo gozdov in ne gozdne pravice, drva je kupovalo. Ta dominij je bil brez podložnikov.

Župnišče Čatež, ki je bilo brez gozdov, je imelo brezplačno pravico do drv v mokriških gozdovih; porabilo jih je 40 vozov letno, gradbenega in drugega lesa pa 2 vozova.

Kostanjeviški špital ni imel gozdov, svoje potrebe je kril kot drugi meščani v krakovskem gozdu. Od štirih podložnikov sta dva proti dajatvam 3 mernikov ajde kuparila v krakovskem gozdu, dva sta drva kupovala.

Posestvo Golo je imelo en gozd. Med 20 podložniki so trije imeli gozdne deleže, iz katerih so se oskrbovali z lesom. En podložnik je drvaril v gozdovih kostanjeviškega samostana, za kar je moral 6 dni opravljati tlako, ostali so drva kupovali, le les za plotove so nekateri dobivali na svojih zemljiščih.

Posestvo Malence je imelo pravico do lesa v krakovskem gozdu. Od 30 podložnikov je 11 imelo gozdne parcele. Glede preskrbe z drvmi so v napovedih nasprotujoče si navedbe. Po skupni navedbi so imeli pravico do drv v krakovskem gozdu, za kar so dajali samostanu v Kostanjevici po par kopunov in so tri dni opravljali tlako pri žetvi žita. Po navedbah pri posameznih podložnikih se je 13 zalagalo z drvmi delno v skupnih gozdovih, delno jih je kupovalo, 11 je moralo vsa drva kupovati, 3 so imeli pravico drvarjenja pri tujih dominijih, 3 so dobivali les v lastnih gozdovih.

Mesto Kostanjevica je imelo le mal hrastov gozdič; les iz njega so uporabljali za popravilo mostov in mestnih zgradb. Meščani so imeli brezplačno pravico drvarjenja v gozdu Krakovo in sicer vsak za svoje domače potrebe. Imeli so tudi brezplačno pravico paše na gmajni in v gozdovih.

Davčni okraj Ruperč vrh

V tem okraju so bila gospostva: Ruperč vrh in Mehovo, ki sta pripadala kostanjeviškemu samostanu, Luknja, Struga in Otočec. Drugi dominiji so bili: posestvo Bajnof, vikariat Bela cerkev, župnišče Mirna peč, kapitelj Novo mesto z inkorporirano župnijo Poljane in župniščem v Št. Rupertu, Tišlerjev in Straussov beneficij v Novem mestu, župnišče v Toplicah, župnija Soteska, novomeški špital, posestvo Soteska, posestvo Stari grad, posestvo Gracarjev turn, posestvo Vrhovo, posestvo Hmeljnik, posestvo Pred malim mostom, posestvo Poganci, posestvo Prežek, posestvo Zalog, posestvo Rožek, posestva Grm, Zaboršt in Graben, posestvo Kamen, posestvo Volavče, Zapfovo imenje in mesto Novo mesto (17).

Ruperč vrh je imel gozdove: Vrtača, Ušivc in Boršt, Mehovo pa gozda pri Petanah in Goro. Nekaj podložniške posesti je bilo okrog Črmošnjic v kočevskem okraju.

Od 256 podložnikov v 28 naseljih je bilo 108 posestnikov gozdnih parcel, ki so bile v glavnem grmišča z bukovjem in leskovjem, le ponekod je bilo nekaj hrastovja, v Brusnicah tudi kostanja. Te gozdne parcele so lastnikom dajale predvsem steljo in listje, le šestim še nekaj drv. Vsi podložniki so imeli pravico do lesa v gozdovih gospostva brez vsake dajatve. S temi navedbami v napovedih rustikalnih zemljišč ne soglašajo splošne omembe v dominikalnih napovedih glede oskrbe z drvimi po posameznih vaseh. Po teh omembah so se nekatere vasi, npr. Škrjanče, Virčna vas, Lakonice, Gorenja Težka voda, Brusnice, Podljuben in Poljane oskrbovale v skupnih gozdovih ter v kmetijam pripadajočih gozdnih deležih.

Gospostvu Luknja sta pripadala gozda Log in Lukenjski boršt. Med 131 podložniki je 5 imelo gozdove. V lastnih gozdovih in v gozdovih, kjer so imele kmetije svoje deleže, se je oskrbovalo 18 podložnikov, 84 je drvarilo v dominikalnih gozdovih, 29 je drva kupovalo. Potrošnja 127 podložnikov je znašala 930 vozov drv in 424 vozov lesa za ograje in druge potrebe. Nekatere navedbe glede oskrbe z drvimi si nasprotujejo. V napovedih rustikalnih zemljišč v Straži je pri posameznih podložnikih navedeno, da imajo v žužemberških gozdovih drva brezplačno, v pripombah o potrošnji pa je rečeno, da v tej vasi ves les kupujejo.

Gospostvo Struga je imelo »Domači boršt«, iz katerega je dobivalo ves potreben les, tudi gradbeni in les za orodje. Podložnikov je bilo 60, deloma tudi v okrajih Mokronog in Žužemberk; 40 je imelo gozdne parcele oziroma gozdne deleže. V lastnih gozdovih je drvarilo 28 podložnikov, 7 v gozdovih tujih dominijev, za kar so dajali oves ter 2 groša logarju, drugi so drva kupovali.

Gospostvo Otočec je imelo Otoški boršt ter 5 ur oddaljen gozd Bukovje, od koder je bil dovoz težaven. Iz teh gozdov je dajalo hraste gospostvu Klevevž. Podložnike je zaradi njihove revščine brezplačno oskrbovalo z gradbenim lesom. Gospostvo je vzdrževalo most čez Krko, za kar je tudi uporabljalo les iz svojih gozdov. Manjši del podložniške posesti je ležal na območju mokronoškega davčnega okraja. Podložnikov je bilo 140; med temi 111 z gozdnimi parcelami, večkrat le z grmišči. Prevladovalo je bukovje in hrastovje, izjemoma se omenja kostanj. Kako so se podložniki oskrbovali z drvimi, v rustikalnih napovedih ni navedeno. Po dominikalni napovedi podložniki niso imeli nikjer pravice drvarjenja, pač pa jim je gospostvo zastonj dajalo les za njihove potrebe, da jih je zadržalo na kmetijah. V dominikalnih gozdovih so drvarili proti dajatvam tudi tuji podložniki; med svojimi dohodki je gospostvo izkazalo gozdno pravdo (oves in kokoši).

Župnišče Mirna peč je les dobivalo iz žužemberških — 4 ure oddaljenih — gozdov; za to pravico je dajalo 3 mernike ovsa. Letno je porabilo 20 vozov polomkov za drva. Njegova dva podložnika sta drva kupovala.

Na gozdnem zemljišču novomeškega kapitlja je raslo le nekaj hrastovih dreves. Pravico do drv je kapitelj imel v dveh ruperčvrških gozdovih, eden izmed teh je bil Ljuben. Zase in za kanonike je kapitelj potreboval letno 800 voz drv in 20 vozov lesa za plotove. Od 224 podložnikov je bilo 81 gozdnih posestnikov. Večina gozdnih parcel je nosila naziv »Del«. V lastnih gozdnih deležih se je oskrbovalo z drvimi 49 podložnikov, 9 v skupnih gozdovih, 63 proti gozdni pravdi v gozdovih raznih gospostev, 103 so drva kupovali. Deloma so drva kupovali tudi nekateri izmed tistih, ki so se sicer oskrbovali v gozdovih dominijev. Župnišče v Št. Rupertu je bilo s svojo podložniško posestjo predvsem na področju mirenskega davčnega okraja, delno pa tudi v sosednih. Imelo je 76 podložnikov, 17 je bilo posestnikov gozdnih parcel; le 11 je dobivalo drva v lastnih gozdnih deležih, drugi so drva kupovali.

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

valne in preizkusne postaje je treba opremiti s sodobnimi tehničnimi pripomočki in spopolniti njihov kader. Usposobiti je vse sektorje za vse vrste raziskovanj, ki se tičejo mehanizacije gozdarstva.

— V študijskih programih fakultet naj bo upoštevano sodobno gradivo iz gozdarskega strojništva in zadevne tehnologije. Potrebno je omogočiti došolanje gozdarskih inženirjev in tehnikov zaradi spoznavanja sodobnih dosežkov na polju mehanizacije gozdarskih opravil. Naj se organizirajo vzorni gozdni obrati za praktično šolanje strokovnjakov in delavcev.

— Potrebno je razširiti mrežo šol za stalne gozdne delavce za dosego strokovne kvalifikacije. Nagrajevanje delavcev je potrebno prilagoditi stopnji njihove izobrazbe in sposobnosti. Strokovne šole vseh stopenj morajo biti opremljene s sodobnimi učili oziroma tehničnimi pripomočki, ki se uvajajo v prakso.

Za kadre je potrebno organizirati tečaje in posvetovanja, kjer bi posredovali tehnični napredek. Pospeševati je zadevno strokovno literaturo.

DIE FORSTWIRTSCHAFT POLENS MIT HINBLICK AUF DIE PROBLEME DER MECHANISIERUNG

(Zusammenfassung)

Im Herbst 1964 fand in Warschau in Polen eine grosse Tagung über die Probleme der Mechanisierung in der Forstwirtschaft Polens statt. Eingeladen waren auch die Vertreter der sozialistischen Länder.

Polen liegt fast zur Gänze in einer Ebene, die mehr oder weniger hügelig ist. Deshalb befinden sich auch die Wälder grösstenteils in der Ebene (92%). In beträchtlichen Masse liegen besonders die privaten Bauernwälder (17% der gesamten Waldfläche) verstreut zwischen landwirtschaftlichen Nutzflächen. In den Bergen sind nur 8% der Wälder. Die Hauptbaumart ist die gemeine Föhre, die sich in ihrem Wachstumsoptimum mit vorzüglichen technischen Eigenschaften befindet. Überhaupt sind die Nadelhölzer sehr stark vertreten, mit 84%, ausser der Föhre noch die Tanne, Fichte und Lärche. Auf Laubhölzer entfallen nur 16% des gesamten Holzvorrates. Unter den Laubhölzern ist am meisten die Rotbuche verbreitet. Auf alle Arten weicher Laubhölzer entfallen 4%. Der Wirtschaftsform nach sind es zum grössten Teil gleichaltrige Wälder (83%), die durch Kahlschlägerungen in Streifen und Kreisen abgeforstet und nachher aufgeforstet werden. Deshalb ist die Durchforstung sehr entwickelt (30% des Jahreseinschlages).

Der Artikel bringt in der Tabelle den Vergleich verschiedener Daten über Wälder zwischen Polen und Jugoslawien. Während Polen der Gesamtfläche nach (31,2 Mil. Ha) um 22% grösser als Jugoslawien ist und sogar um 62% mehr Einwohner besitzt, hat es um 6% weniger Wälder und die Bestockung um 8% geringer als in Jugoslawien.

Es fällt besonders auf, dass der Holzvorrat der Wälder Polens (83 m³/ha) verhältnismässig klein ist, deshalb ist auch der Durchschnittszuwachs (1,74 m³/ha) beträchtlich kleiner als der jugoslawische (2,74 m³/ha), obwohl auch dieser niedrig ist.

Zufolge der allgemeinen topographischen, pflanzlichen, ethnographischen und verwaltungstechnischen Einheitlichkeit Polens können die fachlichen Feststellungen in grösserem Masse einheitlich verwertet werden als in den jugoslawischen Verhältnissen. Dieser Umstand spiegelt sich auch auf dem Gebiete der Schulbildung und

wissenschaftlichen Forschung, die gerade in dieser Hinsicht ein sehr grosses Potential vorstellen.

Der Mechanisierung der Forstwirtschaft wird in allen Produktionsphasen grosse Aufmerksamkeit gezollt. Trotz verschiedener Hindernisse, die in der Forstwirtschaft allgemein bekannt sind und obwohl man sich hauptsächlich auf Maschinen heimischer Erzeugung und aus den nachbarlichen sozialistischen Ländern stützt, entwickelt sich dieselbe offensichtlich rasch. Besonders bedeutend ist hiebei die Ausnützung von Kleinholzmaterial aus der Durchforstung sowie von Astholz und Baumstößen. Gleichfalls stark verbreitet und nachahmenswert ist die Forstnebennutzung, die in Händen einer besonderen Organisation liegt.

Der Zahl der beschäftigten Fachleute nach, ist die Forstwirtschaft sehr intensiv, es kommt ja 1 Forstingenieur auf 2000 Ha Wald, wobei die Bestrebung besteht, diese Fläche noch zu verkleinern.

Nebenbei gilt es zu betonen, dass sich in Warschau, der Metropole Polens, der Mensch nicht genügend über den unermesslichen Umfang der Erneuerung wundern kann, wenn man berücksichtigt, wie alles während des Krieges zerstört war und was das ganze Land erlitten hat. Das beweist auf seine Art die Strebsamkeit und Widerstandskraft des Volkes.

IZ ZGODOVINE NAŠEGA GOZDARSTVA

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

Posestvo Bajnof je imelo sredi polja majhen hrastov gozdič, kjer so v potrebi posekali eno ali dve drevesi za stavbni les. Drva so vozili 3 do 4 ure daleč iz žužemberškega gozda Brezova reber. Za to je dajal dominij 15 mernikov ovs, 6 kopunov in od vsakega posekanega drevesa 2 bokala vina ter nagrado dvema logarjema, vsakemu po 1 goldinar, 8 krajcarjev in en dan pijače in jedače, kolikor sta hotela. Letno je posestvo porabilo 100 vozov, v hujši zimi tudi več. Stavbni in kolarski les je povečini kupovalo. Imelo je tudi pravico do polomkov v gozdvih gospostva Otočec. Podložniška posest je segala deloma na območja davčnih okrajev Kostanjevica, Krško in Trebnje, kjer je bila približno četrтина od 242 podložnikov. Med njimi je bilo 179 posestnikov gozdnih parcel; nekatere so bila le grmišča. Od drevja je največ omenjeno hrastovje, le izjemoma bukovje. Med imeni gozdnih zemljišč se pojavlja večkrat Hrastina ali Hrastje, drugi nazivi so bili Gabrina, Leščevje, Jelšje, Topolje, v okolišu Velike Loke je bil precej pogost naziv Fratje. Obseg nekaterih gozdnih parcel je naveden v sežnjih, na splošno so bile manjšega obsega. V lastnih gozdovih se je oskrbovalo 108 podložnikov, v skupnih 42, v gozdovih tujih gospostev (Žužemberk, Otočec, gozd Krakovo) 62, drugi so drva kupovali. Za pravico do drv v gozdovih tujih dominijev so podložniki dajali predvsem oves in denar.

Vikariat v Beli cerkvi je imel le nekaj grmišča, iz katerega je dobival lesovje za ograje; drva pa je kupoval. Od 10 podložnikov je polovica imela gozdne parcele, ki pa jim niso dajale dovolj lesa. Vsi so drva in gradbeni les kupovali.

Tischlerjev in Straussov beneficij v Novem mestu sta bila brez gozdov. Od 11 podložnikov Tischlerjevega beneficija je 9 drva kupovalo, dva sta drvarila v lastnih gozdnih deležih. Straussov beneficij je imel 32 podložnikov, 5 je bilo gozdnih lastni-

kov. V ruperčvrških gozdovih se je oskrbovalo 9 podložnikov, največ brezplačno, 10 je drva kupovalo, za druge manjkajo podatki.

Župnišče v Toplicah je izkazalo štiri gozdove, največji je meril 80 sežnjev v dolžino in 20 v širino, drugi so bili znatno manjši. V njih ni bilo dovolj lesa za potrebe in ga je župnišče moralo kupovati. Od 90 podložnikov je 29 imelo gozdove, nekatere označene kot grmišča. V lastnih gozdovih je drvarilo 23 podložnikov, gozdno pravdo je dajalo 10, drva je kupovalo 11; za ostale ni podatkov. Kot posebnost je omeniti, da sta 2 gozdna posestnika v Jurki vasi prodala 6 vozov drv.

Župnija v Soteski je dobivala drva brezplačno iz gozda Preloge, ki je pripadal dominiji Soteska. Med njenimi 14 podložniki, od katerih je 6 bilo v davčnem okraju Žužemberk, so trije imeli manjše gozdove, ki so dajali le vinogradniško kolje in steljo. Z drvni se je 8 podložnikov oskrbovalo v soseskinih in skupnih gozdovih, dva proti dajatvam v gozdovih tujih dominijev, dva sta drva kupovala; za dva ni podatkov.

Novomeški špital je drva kupoval, ker ni imel gozdov. Od 27 podložnikov — nekaj v trebenjskem okraju — je 16 imelo gozdne parcele, toda nobeden ni drva dobival iz svojega gozda. Večina jih je kupovala, 4 so drvarili proti dajatvam v lanšpreškem gozdu.

Posestvo Soteska je imelo bukov gozd, ki se je raztezal od cerkve sv. Petra do Žabjeka (Sabiekh). V njem je bila v glavnem bukovina za drva in le malo gradbenega lesa. Na vrhu je bilo nekaj hojevja, ki so ga morali zaradi pomanjkanja smrekovine čuvati kot zaklad za domače potrebe. Ker so imeli podložniki brezplačno pravico do drv in gradbenega lesa ter lesa za razsvetljavo in plotove, iz gozda, da ga ne bi opustošili, niso smeli prodati letno za več kot 4 goldinarje lesa. Nekaj desetih podložnikov tega dominija je bilo v kočevskem, trebenjskem in žužemberškem davčnem okraju. Med 187 podložniki je 72 imelo gozdne parcele, ki so bile največ grmišča in so dajale malo drv. Le 34 gospodarjev se je oskrbovalo v svojih gozdovih, 79 je drvarilo brezplačno v gozdovih domačega dominija, 1 pri tujem dominiju, 66 je drva kupovalo; za druge podatki niso navedeni.

Posestvo Stari grad je izkazalo 7 gozdov, 2 kot grmišča. Prevladovalo je bukovje. V gozdovih se je posestvo oskrbovalo z drvni in vinogradniškim koljem, drvarili pa so v njih tudi domači in tuji podložniki. Gradbenega lesa posestvo ni imelo, dobivalo ga je z velikimi stroški iz Kočevskega ali iz Štajerske. Od 87 podložnikov je 33 imelo gozdne parcele. V svojih gozdovih se je z drvni oskrbovalo 10 podložnikov, drugi so pridobivali le kolje in steljo. Pri sedmih je navedeno, da so drvarili v gozdovih domačega dominija, največ v gozdu pod Trško goro; za ostale ni omemb o preskrbi z lesom.

Gozdovi posestva Gracarjev turn niso bili pomembni, ker niso dajali druge koristi kot listje in vinogradniško kolje. Pravico do drv je dominij imel v Gorjancih, za kar je gospostvu Kostanjevici dajal letno 5 mernikov ovsu in $8\frac{1}{2}$ krajcarja. Porabe lesa niso mogli navesti, ker niso o tem nikoli razmišljali. Pri posestvu je bilo 35 podložnikov, 15 z gozdnimi parcelami, na katerih je raslo le grmičevje. Omenjenih 15 gozdnih posestnikov se je z drvni, vinogradniškim koljem in steljo oskrbovalo v svojih gozdovih, 18 na gmajnah; za 2 ni podatkov.

Tudi posestvo Vrhovo, ki je izkazalo en gozd, ni moglo navesti potrošnje, ker ni o tem razmišljalo. Med 51 podložniki je bilo 15 gozdnih. Drva v svojih gozdovih je imelo 14 podložnikov, 14 je drvarilo proti dajatvi vedra vina na kmetijo v ruperčvrških gozdovih, 2 v kostanjeviškem gozdu Krakovo proti šestdnevni tlaki, drugi so drva kupovali.

Posestvo Hmeljnik je imelo 2 gozda le za domače potrebe. Od 82 podložnikov je 36 imelo gozdove, kjer ni bilo dovolj lesa za lastne potrebe. Šest podložnikov se je oskrbovalo z drvimi v gmajni, 4 proti dajatvam v gozdovih tujih dominijev, za ostale ni navedb. Poraba 77 podložnikov je znašala 355 vozov drv in 100 vozov drugega lesa (za ograje, orodje itd.).

Posestvo Pred malim mostom (Neuhof) je imelo mal hrastov gozdič; drva in drug potreben les je kupovalo, ker ni imelo gozdne pravice. Med 22 podložniki je bilo 14 posestnikov gozdnih parcel. Z drvimi se je preskrbovalo v skupnih in soseskih gozdovih 8 podložnikov, 8 v lastnih gozdnih deležih, 6 je drva kupovalo.

Posestvo Poganci je imelo 2 gozda, 1 hrastov in 1 bukov. Z lesom se je oskrbovalo v lastnih in v ruperčvrških gozdovih. Podložnikov je bilo 105, med njimi 44 z gozdovi. V lastnih gozdovih je dobivalo drva in steljo 29, v gmajnah 8, v gozdovih tujih gospostev, največ proti dajatvam, 27 podložnikov. Drva in steljo je kupovalo 41 gospodarjev. Nekateri so kupovali del potrebnega lesa, drugo potrebo so krili z drvarjenjem v gmajnah in lastnih gozdovih.

Pri posestvu Prežek gozd ni izkazan. Posestvo je imelo 31 podložnikov, 18 z gozdnimi parcelami. Bile so povečini manjše, po nekaj desetih kvadratnih sežnjev, in obraščene z grmičevjem. Podložniki v Bučki, ki je bila v krškem davčnem okraju, so imeli po več gozdnih parcel z bukovjem, sem in tja tudi s hrastovjem. Z drvimi se je 18 podložnikov oskrbovalo v skupnih gozdovih, 4 delno v lastnih, delno so jih kupovali, 3 so jih kupovali v celoti, za ostale ni omembe.

Posestvo Zalog je imelo hrastov gozd Drganja sela ter grmišče Log pri Zalogu. Podložnikov je bilo 43, med njimi 30 posestnikov gozdnih parcel, ki so pogosto nosile naziv »Del« ali »Fratje«. Drva je kupovalo 14 podložnikov, Ruperč vrhu je 1 dajal za drva mernik ovsu in kopuna, drugi so se oskrbovali za silo v svojih gozdnih deležih, kjer je raslo hrastovje, brezovje in leščevje. Podložniki so porabili 332 vozov drv, 115 vozov lesa za plotove, 30 vozov gradbenega in 14 vozov kolarskega in za orodje primerne lesa.

Bukov gozd posestva Rožek je segal od Žabjeka na meji Soteske do poljanskih rovt. Gradbenega lesa v njem ni bilo, temveč le slab les za drva. Na vznožju hriba za gradom je bilo za najne domače potrebe vzgojenih nekaj smrekovih dreves. Podložniki so se v gozdu brezplačno oskrbovali z lesom. Bilo jih je 57, med njimi je 20 imelo grmišča in steljnike. Po navedbah v rustikalnih napovedih se je 33 podložnikov oskrbovalo brezplačno v gozdovih svojega dominija, drugi so drva kupovali.

Posestvu Grm so pripadali trije srednje veliki in trije mali gozdovi. V njih je raslo hrastovje; jelk in smrek ni bilo. Les iz gozdov so uporabljali za potrebna popravila na pristavi in za kozolce. Gradbeni in kolarski les, deske in skodle je posestvo kupovalo. Od 126 podložnikov je 118 imelo gozdove, ki so bili pogosto označeni kot grmišča. Od drevja so omenjeni največkrat bukev, hrast, jelša, breza, kostanj in leska. Z drvimi se je oskrbovalo 54 podložnikov v svojih gozdnih deležih, 5 v gmajnah, 23 proti dajatvam v žužemberških gozdovih, 42 je drva kupovalo.

Posestvo Kamen je imelo 3 gozdove, ki so mu dajali drva, les za plotove in orodje. Le trije od 41 podložnikov so bili posestniki gozdnih parcel, obraščenih z raznim grmičevjem, kjer so se zalagali z drvimi. V gozdovih svojega dominija je drvarilo 17 podložnikov, morali so za to pravico dajati od kmetij 10 mermikov ovsu, 4 kopune in 16 jajc. V gozdovih tujih dominijev (Ruperč vrh, Soteska, Žužemberk) je dobivalo drva 20 podložnikov proti dajatvam (oves, kopuni) ali tlaki (vožnja 3 vozov lesa).

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

grof. ur. 24/1966

IZ ZGODOVINE NAŠEGA GOZDARSTVA

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

Posestvo Volavče je imelo 3 gozdove; od njegovih 38 podložnikov je bilo 19 gozdnih posestnikov. V lastnih gozdnih deležih se je oskrbovalo 15, v skupnem gozdu 5, drugi so drva kupovali. Porabili so letno 2 do 6 vozov drv ter 2 do 3 vozove lesovja za plotove in druge potrebe.

Zapfovo imenje je bilo brez dominikalnega gozda; od 13 podložnikov je 10 imelo gozdne parcele, ki so jim dajale potrebna drva. En podložnik je dobival drva v trebenjskem gozdu, za kar je dajal vino, eden jih je kupoval.

Novo mesto je imelo 2 mala gozda, Veliko in Malo Brezovico s hrastovjem in drugim različnim drevjem in grmovjem. V teh gozdovih so mesto in podložniki skupaj z drugimi soseskami imeli le brezplačno pravico paše. Les so uporabljali samo za potrebe mesta, gradbeni les za popravilo mostov, gladek les za mline, drva za kurjavo rotovža. Listje grabiti je bilo dovoljeno domačim in tujim podložnikom od 1. julija dalje proti določeni dajatvi mestu.

Davčni okraj Turjak

V tem okraju sta bili gospostvi grofiji Turjak in Čušperk; drugi dominiji so bili: župnija Dobrepolje, župna cerkev sv. Križ v Dobropolju in podružnična cerkev v Veliki Slevici (18).

Grofija Turjak je imela obširno gozdno posest, ki je bila v napovedi izkazana pri posameznih gospostvu pripadajočih dvorih in pristavah. Dominikalna zemljišča turjaškega gospostva niso ležala le v turjaškem davčnem okraju, temveč tudi v sosednjih okrajih Ljubljana-okolica in Snežnik. Neposredno Turjaku so pripadali gozdovi: Smrečje, Medvedica, Pod goro, Dednik, Mačkov gozd (mogoče identičen z Mačkovcem), Brdo in Mokrec. V gozdovih so rasle bukve, hoje, smreke in drugo drevje, povečini primerno le za drva. Ker so bili gozdovi več ur oddaljeni od Ljubljane in v slabi legi, se je moglo le malo prodati; glavni dohodek je bil oves kot gozdna pravda. V nekaterih gozdovih so drvarili domači in tuji podložniki, v gozdu Mokrec je imelo pravico do drv in gradbenega lesa za svoje potrebe tudi gospostvo Ig ter nekateri njegovi podložniki. Pri pristavi Poljana je bil gozd Ravno bukovje z bukovino; v okolišju Želimej sta ležala Namršeljski borštek z bukovjem in smrečjem ter grmišče Kopijski boršt. Vsi ti gozdovi so dajali les za drva. Pri Pajkovem (Hiteno pri Sv. Trojici v snežniškem okraju) so izkazani gozdovi Pajkov kraj, Malinjak, Žerkovec, Lahov breg, Iška do Zale, Zebovnik in Obšina. V teh gozdovih je raslo bukovje, hojevje in smrečje; v njih so se zalagali z drvni domači in tuji podložniki brez dajatev. Podložnike, ki so bili zelo številni in raztreseni v 216 vaseh, je gospostvo imelo predvsem v turjaškem, snežniškem in stiškem okraju, nekaj jih je bilo tudi v okrajih Krupa, Mokronog in Ruperč vrh. Neposredno pod Turjakom je bilo 520 podložnikov, od katerih je bilo 178 gozdnih posestnikov, pod imenjem Pajkovo jih je bilo 516, od teh 268 gozdnih posestnikov, v Beli krajini jih je bilo 61, od teh 46 gozdnih posestnikov, in pod mokronoškim imenjem 64, od teh 14 gozdnih posestnikov. Pogostejši nazivi kmečkih gozdov pod Turjakom so bili Jelševje, Zavod, Jelovec, Hrastičje, Bukovje, pod imenjem Pajkovo Smrečje, Zavod, Steljnik, Brezje.

(Nadaljevanje bo sledilo)

Dr. Vlado Valenčič

56. člen

Z 31. decembrom 1961 so prenehali veljati:

1. zakon o gozdovih (Uradni list LRS, št. 22-78/53 in št. 13-66/57), kolikor niso posamezne določbe prenehale veljati že z uveljavitvijo temeljnega zakona o gozdovih;
2. 2. člen zakona o omejitvi predelave lesa iglavcev (Uradni list LRS, št. 26-96/54);
3. 1. do 6. člen zakona o prispevku za pospeševanje gozdov v državljanski lastnini (Uradni list LRS, št. 18-158/61);
4. 1. člen uredbe za izvrševanje zakona o omejitvi predelave lesa iglavcev (Uradni list LRS, št. 30-115/54 in št. 6-13/56);
5. uredba o obratovanju žag veneciank (Uradni list LRS, št. 11-41/53) in na njeni podlagi izdano navodilo (Uradni list LRS, št. 18-100/59);
6. pravilnik o gozdnem redu (Uradni list LRS, št. 9-53/60);
7. pravilnik o opravljanju logarske službe v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 25-132/51).

57. člen

Z dnem, ko začne veljati ta zakon, prenehajo veljati:

1. 7. do 11. člen zakona o prispevku za pospeševanje gozdov v državljanski lastnini (Uradni list LRS, št. 18-158/61);
2. uredba o omejitvi paše koz (Uradni list LRS, št. 34-197/52);
3. 1. in 3. do 6. člen zakona o omejitvi predelave lesa iglavcev (Uradni list LRS, št. 26-96/54);
4. 2. do 4. člen uredbe za izvrševanje zakona o omejitvi predelave lesa iglavcev (Uradni list LRS, št. 30-115/54 in št. 6-13/56);
5. uredba o sečnjah gozdnega drevja (Uradni list LRS, št. 27-141/57, št. 25-146/59 in št. 26-149/59);
6. 2. do 5. člen uredbe o likvidaciji gozdnega sklada LR Slovenije in okrajnih gozdnih skladov (Uradni list LRS, št. 20-190/61);
7. uredba o prispevkih za gozdne sklade (Uradni list LRS, št. 31-213/62);
8. odlok o posebnih pogojih za ustanavljanje podjetij na področju gozdnega in lesnega gospodarstva (Uradni list LRS, št. 27-144/57);
9. navodilo o organizaciji gozdarske službe v okrajih in občinah (Uradni list LRS, št. 27-145/57);
10. odlok o prepovedi razdiranja mravljišč in nabiranja mravljinjih bub (jajčec) v gozdovih (Uradni list LRS, št. 42-183/57);
11. odredba o ukrepih proti kostanjevemu raku in črnilovki (Uradni list LRS, št. 33-191/52 in št. 15-56/54);
12. pravilnik o tehnični opremi in strokovnem kadru gospodarskih organizacij in obrtov, ki se ukvarjajo s primarno predelavo lesa (Uradni list LRS št. 10-61/62).

58. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SRS«.
Št. 321-6/65

Ljubljana, dne 28. oktobra 1965.

Skupščina
Socialistične republike Slovenije

Predsednik:
Ivan Maček l. r.

drevesne srednje premere. Gospodarjenje po novih gozdnogojitvenih zasnovah je bilo potrebno zlasti v zvezi z naslednjimi dejstvi:

— prevladujejo rastišča, katerih potencialna plodnost še zdaleč ni izkoriščena z ravnostjo sedanjih sestojev;

— bukev je drevesna vrsta, ki zelo močno reagira; z ustrezno nego bukovih sestojev je mogoče zelo izboljšati njeno kakovost;

— le z ustrezno nego mladja, gošče in drogovnjaka v obsežnih mladih sestojih je mogoče zasnovati bodoče kakovostno gozdno proizvodnjo (samo leta 1953 je požled uničil 400 ha gozdov).

Po letu 1953 so začeli z intenzivnejšo nego sestojev po osnovnem učenju Schädellina in Leibundguta. Tedaj je bila najnujnejša naloga pogozditi velike površine, kjer so bili od požleda uničeni gozdovi. Umetni smrekovi nasadi so se sčasoma sami spopolnili z bukvijo in drugimi listavci. Zadnje čase pogozdujejo tudi z jelko in duglazijo. Tem nasadom pa je potrebna skrbna nega v prvih 3—4 letih, ker jih ogroža gozdni plevel, zlasti srobot, ki ga najuspešneje zatirajo z izkopavanjem korenin.

Nega sestojev zajema letno 100—120 ha mladja, ki se s takimi ukrepi utrdi in dobro prirašča. Mlade sestoje najhuje ogroža divjad, zato morajo mladje zavarovati pred takšnimi škodami. Najbolje ustrezajo kemična sredstva, ki jih že 6 let uporabljajo letno na 130 ha.

Najvažnejša je nega mladih sestojev v stadiju gošče in zajema letno 250—300 ha. Uspehi teh ukrepov so očitni, saj praktično ni več poškodb od snega. Večletne izkušnje z nego mladja, gošče in drogovnjakov so odkrile tudi globji smisel skupinskega načina prebiralnega gospodarstva. Tako je v gozdnem obratu Idrija položen tudi temelj temu zahtevnemu a obetajočemu načinu gospodarjenja z gozdovi, ki odpravlja nezaželene posledice oplodnega načina gospodarjenja, kot so: poslabšanje rastiščnih razmer, prevladovanje bukve, občasni izpadi proizvodnje, labilna zgradba sestojev in drago popraviljanje mnogih napak iz preteklosti. Za uspešno nego gozdov, kjer prevladuje bukev s pretežno mladimi sestoji, je potrebno skrbno načrtovanje vseh opravil, natančna organizacija dela in smotrna porazdelitev časa in sredstev. Pri intenzivnem gojenju gozdov in negi sestojev vodijo vsa dela gozdarski strokovnjaki, ki se sproti spopolnjujejo z ustreznimi strokovnimi tečaji.

F. R.

Zoller, H.: O poledenodobnem širjenju jelke v Švici (Zur postglazialen Ausbreitungsgeschichte der Weisstanne (*Abies alba* Mill.) in der Schweiz, 1964/11).

Osnova tej razpravi, ki obsega 20 strani, z enim pelodnim diagramom, so bila raziskovanja in pelodne analize 66 metrov globokega talnega profila v dolini Val Frisal pod Kistenpassom (Vorderrheintal). Ugotovljena dejstva v marsičem spolnjujejo in pojasnjujejo dosedanje hipoteze o preteklosti jelke v Švici in sosednji Nemčiji.

Jelka je v mejah areala razširjenosti (z izjemo območja med Elbo in Bugom, kjer uspeva tudi v nižinskih predelih) — praviloma drevo zgornjega dela gorske stopnje. Optimalno uspeva v območjih z obilnimi padavinami, z izenačenimi toplotnimi razmerami in z izdatno meglo. Areal jelke v Švici omejujejo predvsem: pomanjkanje toplote (v višinah) in konkurenca smreke, navzdol (v nižinah) pa poletna suša. V celinskih dolinah Centralnih Alp pa jelka popolnoma izgine zaradi občutljivosti na temperaturne ekstreme.

Za rod *Abies* so v gorah Sredozemlja značilni številni in ozko omejeni areali, kjer uspevajo različne njegove vrste. (*Abies cicilica*, *A. Nordmanniana*, *A. Bornmülleriana* — v Mali Aziji; *A. Cephalonica* in *A. Borisii* regis na Balkanu; *A. nebrodensis* na Siciliji in *A. Pinsapo* v južni Španiji). Ta disjunktna porazdeljenost

pomeni, da ima rod *Abies* v Evropi že zelo staro domovinsko pravico. Dokazane so tudi fosilne najdbe iz pliocena.

V času diluvialnih poledenitev v severni Evropi je ostal severno od Alp med ledeniki na severu in alpskimi ledeniki na jugu pas, ki je bil brez drevja (tundra) in se je morala prvotna vegetacija umakniti v predele z bolj milim podnebjem. Umaknitvena območja ali refugiji srednjeevropske vegetacije so bila na Pirenejskem, Apeninskem in Balkanskem polotoku, odkoder je vegetacija v toplejših obdobjih sledila ledenikom, ki so se umikali.

V doline Tessina je jelka najbrž prišla že v preborealu, tj. približno 7500 let pred našim štetjem, in sicer ob piemontskih alpskih verigah iz glacialnih refugijev na Apeninskem polotoku. Drugi samostojni sunek iz umaknitvenih predelov na Balkanu, katerih lega še ni znana, je napravila jelka (prav tako že pred borealno kulminacijo leske) do spodnje Avstrije. Po letu 6000 pred n. š. se je jelka razširila iz insubrijskega območja Alp in dosegla prednjo dolino Rena pred obratom boreala k atlantiku. Bržkone je sledilo priseljevanje jelke v francoske zahodne Alpe tudi iz apeninskih refugialnih središč, vendar zanesljivo precej pozneje kot v piemontsko alpsko obrobje. Valovi razširjanja iz jugozahoda so dosegli Bernske Alpe najprej ok. 4000 let pred n. š., jugozahodno Juro 3500 let pred n. š. in Vogeze najbrž še malo pozneje. V Vzhodnih Alpah je jelko ustavila smreka že najpozneje v zgodnjem borealu. V Švici je torej doživela jelka značilno kulminacijo na obeh straneh Alp že v mlajšem atlantiku. Mogočen pas jelovja je postajal na subalpski stopnji v mlajšem atlantiku vedno ožji, v insubrijskih dolinah ok. 3500 let pred n. š., v Berner Oberlandu pa 3000 let pred n. š. Približno istočasno pa je dobila jelka v nižjih legah močnega konkurenta v bukvi. Tudi v poznejši topli dobi (subborealu) je smreka še vedno omejevala areal jelke. Jelka se je lahko obdržala kot dominantni graditelj sestojev le v zgornjem delu gorske stopnje, posebno v okolici jezer v severni Italiji in na flišnih ter molasnih območjih severnega alpskega obrobja, kjer se je bukev še vedno umikala. Nov umik pa je prizadel jelko, ko je začel človek z gozdnogojitvenimi ukrepi podpirati smreko.

Robič

IZ ZGODOVINE SLOVENSKEGA GOZDARSTVA

DOLENJSKI GOZDOVI V TEREZIJSKEM KATASTRU

(Nadaljevanje)

V Beli krajini lastna grmišča podložnikov niso vedno zadoščala, zato so ponekod kupovali drva od Vlahov. Od turjaških podložnikov so se oskrbovali kot prikazuje razpredelnica.

Na turjaškem območju so podložniki nekaterih vasi drvarili, povečini proti dajatvam, v gozdovih Čušperka, Haasperga (Planina), nekateri so se oskrbovali v ižanskih in ortneških gozdovih. Za podložnike pod imenjem Pajkovo so prišli v poštevt tudi snežniški gozdovi, za podložnike pod imenjem Mokronog žužemberški. Turjaški podložniki v belokranjski vasi Kot so drvarili v kočevskih gozdovih; za to so dajali 36 bokalov vina. Večina gozdov pod gospostvom Turjak je bila dominikalnih. Lastnik gospostva je, kot je navedel v svoji napovedi, številnim podložnikom dajal brezplačno za njihove potrebe drva, les za plotove in gradbeni les, da bi jih zadržal na kmetijah. Ubožnim, ki so le s težavo zmagovali urbarske dajatve, je dovoljeval, da so

Način oskrbovanja	Turjak	Pajkovo	Mokronog	Bela krajina
v lastnih gozdovih in gozdnih deležih	153	211	14	22
v skupnih gozdovih	76	141	17	—
v gozdovih svojega dominija	99	54	21	—
v gozdovih tujih dominijev	172	107	1	3
drva so kupovali	9	2	10	36
brez navedbe	11	1	1	—
	520	516	64	61

les prodajali. Gozdovi, ki so pripadali kmetijam ali pa so bili skupni, so največkrat označeni kot grmišča. Na območju gospodstva je bilo več žag, pri Sv. Trojici 5, pri Cajnarjih 2, pri Cerknici 1, na Rašici 1.

Gospodstvo Čušperk je v svoji napovedi označilo razprostranjenost gozdov in jih tudi imenoma navedlo. Gozdovi so segali od Jelovca do Vodice, od Vodice do Štife, od kovačnice v Zabukovju blizu vrha hriba Kraj do vode Rašice, od Rašice do Črnega vrha (v Mali gori na meji Kočevskega). Na tem obsežnem območju, ki obsega Suho krajino, so pripadali Čušperku Žvirski gozd, Višenjski gozd, Planski vrh, Kozin hrib, Dno, Šentramer, Vodeni dol, Reber ter še nekateri drugi, ki se niso dali lokalizirati. Iz lastnih gozdov se je gospodstvo oskrbovalo z drvimi in lesom za plotove; gradbeni les je kupovalo v Ljubljani. Lesa iz gozdov ni prodajalo, v njih so popolnoma svobodno drvarili vsi bližnji gospodarji, delno proti malim dajatvam, delno zastonj, in so jih brez strahu tako pustošili, da ni moglo ne gospodstvo ne kdo drug pričakovati od njih koristi. V 39 naseljih na območju okrajev Turjak, Višnja gora in Žužemberk, kjer so ležali omenjeni gozdovi, je gospodstvo imelo 549 podložnikov; 108 je bilo gozdnih posestnikov. Obseg gozdov je ponekod naveden in sicer v oralih. Površina posameznih gozdov je znašala največkrat $\frac{1}{4}$ ali $\frac{1}{2}$, le izjemoma $\frac{3}{4}$ ali $1\frac{1}{2}$ orala (oral so za terezijanski kataster računali s 1500 kvadratnimi sežnji). Kot nazivi gozdov se omenjajo: Bukovje, Smrečje, Del in Boršt. V rustikalnih napovedih ni povedano, od kod so se podložniki oskrbovali z lesom; po dominikalni napovedi so drvarili v gozdovih gospodstva.

Župnija Dobropolje je bila brez dominikalnega gozda; pravico drvarjenja je imela v čušperškem gozdu; za to je morala dajati gospodstvu 9 mernikov pšenice, 9 mernikov ovsu in 9 mernikov proša. Kolarski les je kupovala v Ljubljani ali kje drugje, ker ga v tamkajšnjih gozdovih ni bilo. Od 26 podložnikov župnije je 16 imelo gozdne parcele, ki so bile le manjše površine, kvečjemu nekaj sto kvadratnih sežnjev; večkrat so označene kot steljniki. Navedbo glede oskrbe z lesom so protislovne. Po rustikalnih napovedih se je 18 podložnikov oskrbovalo v lastnih gozdovih, 2 v čušperških, za 6 ni navedb. Po napovedi med dominikalnimi spisi pa podložniki niso imeli ne svojih ne skupnih gozdov, temveč so za drva in les za plotove morali dajati kot gozdno pravdo nekaj krajcarjev delno čušperškemu, delno žužemberškemu gospodstvu. Les je bilo iz gozdov težko spravljati, ker so bila tla skalovita in polna pečin, z vozovi se ni prišlo blizu.

Župna cerkev v Dobropolju in podružnica v Veliki Slevici nista imeli dominikalnih gozdov. Štirje podložniki župne cerkve so imeli vsak svoj steljnik. Podružnica v Veliki Slevici je imela 5 podložnikov; 4 so imeli vsak svojo gozdno parcelo, skupaj pa so posedovali smrekov gozdič. Kako so se oskrbovali z drvimi, v napovedi ni navedeno.

Davčni okraj Ribnica

V ribniškem davčnem okraju sta bili gospostvi Ortnek in Ribnica; drugi dominiji so bili: župnija Ribnica z beneficijama sv. Mohorja in Fortunata ter sv. Telesa Kristusovega, župna cerkev v Ribnici in podružnica sv. Križa, imenje Zamostec in posestvo Breg (19).

V gozdu Žernovec ortneškega gospostva je bilo hojevje in bukovje, v Preski le hojevje, v Šobi in Pod novim potom do meje deželnega sodišča bukovje. Na gozdni pravdi je gospostvo dobivalo 5 goldinarjev, 57 krajcarjev in 117 mernikov ovsaa. Pod gospostvom Ortnek je bilo 227 podložnikov, približno $\frac{1}{4}$ v naseljih na območju Blok v sosednjem snežniškem davčnem okraju. Svoje gozdove je imelo 108 podložnikov, predvsem v vaseh okrog Sv. Gregorja. V gozdovih, bili so označeni kot manjši, je prevladovalo hojevje, je omenjeno še bukovje in mešan les. Nekateri gozdovi so bili v solastništvu. V vasi Ravne pri Blokah se je 27 podložnikov oskrbovalo z lesom v skupnem vaškem bukovem gozdu, 3 so se oskrbovali v domačih ali tujih dominikalnih gozdovih, glede drugih ni podatkov.

Napoved ribniškega zastavljenega gospostva je izkazovala imenomoma okrog 20 gozdov, med temi Malo goro, Veliko goro, Travno goro, Gotenico itd. Gozdovi so bili daleč od fužin, mest in vode. Za potrebe gospostva in podložnikov je bilo dovolj lesa; zaradi neugodne lege se ni dalo nič prodati. Vsi podložniki in posestniki drugih dominijev na območju okraja so imeli v gozdovih brezplačno pravico drvarjenja, tako da gospostvo od gozdov ni imelo druge koristi kot les zase in za svoje pristave. Ker v gozdovih ni bilo primerne smrekovega ali jelovega drevja, skodel niso izdelovali in jih je bilo treba kupovati drugje. Pod gospostvom je bilo 693 podložnikov, nihče ni imel svojega gozda; za 15 podložnikov je bilo navedeno, da so se oskrbovali z drvmi v grmiščih, vsi drugi pa v gozdovih ribniškega gospostva. Poraba je znašala na podložnika 6 do 10 vozov drv ter pol ali en voz drugega lesa. Oglje so žgali v ribniških gozdovih le kovači za svoje potrebe.

Župnija in župna cerkev v Ribnici, beneficij ter podružnica niso imeli svojih dominikalnih gozdov. Kolikor so les potrebovali, so ga dobili v gozdovih ribniškega gospostva. Župnija in beneficij sta imela 57 podložnikov, ki so bili raztreseni tudi v sosednjih okrajih Žužemberk, Turjak, Višnja gora, Snežnik in Haasberg (Planina). Gozdov niso imeli; drvarili so v gozdovih bližnjih gospostev Turjaka oziroma Pajkovega, Čušperka, Ortneka, Snežnika, Haasberga, Ribnice in Žužemberka. Za pravico drvarjenja so razen v ribniških gozdovih dajali oves, kokoši, jajca, denar ali pa opravljali tlako. Pri napovedi potrošnje je rečeno, da jemljejo podložniki les iz skupnih gozdov, kar je v nasprotju z navedbami pri napovedih rustikalnih zemljišč.

Imenje Zamostec je bilo brez dominikalnega gozda. Od njegovih 6 podložnikov je eden imel gozdove, drugih 5 je les kupovalo, za kar so dajali 2 ali 3 goldinarje; listje so dobivali proti dajatvam.

Posestvo Breg in njegovih 174 podložnikov ni imelo gozdov. Drva so dominij in podložniki dobivali zastonj predvsem iz ribniških gozdov Male, Velike in Travne gore in iz Črnega vrha, le iz vasi Slatnek so drvarili proti dajatvam ovsaa v ortneškem gozdu in iz vasi Dobljče v davčnem okraju Krupa, kjer je bilo 19 podložnikov.

Davčni okraj Kočevje

V okraju sta bili gospostvi grofija Kočevje in Kostel ter drugi dominiji: župnišče Kočevje, župnija Mozelj, župnišče Koprivnik in mesto Kočevje (20).

Grofija Kočevje je bila po številu podložnikov in po obsegu zemljiške posesti največje zemljiško gospostvo na Dolenjskem. Njegova posest je zavzemala sklenjeno

ozemlje. Zemljišča drugih dominijev so na tem ozemlju predstavljala le nepomembne enklave. V dominikalni napovedi gozdna zemljišča niso bila posamezno naštet, marveč so bile navedene meje posesti, znotraj katerih so ležali številni gozdovi tega gospostva. Navedba meje je bila posneta po urbarju. Navajam jo le v glavnih črtah (21). Potekala je od Malega Snežnika (jugozahodno od Gerovega) v glavnem proti severu do Babnega polja, od tod proti severovzhodu južno od Loškega potoka, čez Sušjak, Ložinski vrh, Črni vrh in severno od Smuke čez Sv. Petra goro do Soteske. Tu je zaokrenila v glavnem proti jugu nad Podturnom, čez Črmošnjice, mimo Bušince, Blaževic, Travnega dola, Vimolja, Sel, nad Ručetno vasjo, Miheljo vasjo, Rožancem, Otovcem, Rodinami, mimo Maverlena na Dobljiško goro. Tu se je obrnila proti zahodu, tekla je mimo Miklarjev, južno od Nemške Loke, na Videm, Pokštajn, nad Kolpo, južno od Zdihovega, po Ograjskem, čez Mali Mošenik, Jesenov vrh do Kuželjske stene ter čez Kapič do izliva Račkega potoka v Kolpo, nato ob Kolpi do njenega izvira in južno od Gerovega na Mali Snežnik. Vendar ob napravi terezijanskega katastra ozemlje znotraj opisanih mej ni bilo več v dejanski posesti kočevskega gospostva. Že davno prej je bilo okrnjeno na zahodu, kjer si je gerovski okoliš prilastil drug zemljiški gospod. Tudi severovzhodna meja je bila potisnjena precej proti zahodu. Dominikalna napoved je sama opozarjala na okrnitev nekdanjega okoliša in omenjala, da ima gospostvo še vedno spore s tistimi, ki posegajo v njegovo posest. Glede gozdov je pripominjala, da so 10, 12 in več milj oddaljeni od Ljubljane na območju, kjer ni nobenega mesta in nobene možnosti za prodajo drv. V njih so se preskrbovali podložniki z drvmi za lastne potrebe in z gradbenim lesom, ki so ga jim brezplačno odkazovali. Podložniki tujih gospostev so dobivali drva, les za razsvetlavo in drug les proti dajatvam v moštu. Nekaj dohodkov je donajala prodaja gradbenega lesa, dajatve za skodle ter paša prašičev. V rustikalnih napovedih so podložniki izkazani po vaseh in po župniških okoliših v obsegu, ki so ga tedaj imeli. Naslednji pregled vsebuje število podložnikov ter porabo raznih vrst lesa po župnijah.

Župnijski okoliši	Število podložnikov	Potrošnja v številu vozov			
		drv	lesa za plotove	stavnega lesa	gladkega lesa
Župnija Kočevje	601	1567	1361	56	45
Vikariat Stari log	280	717	591	24	31
Župnija Mozelj	287	1146	1158	33	16
Župnija Koprivnik	277	740	417	34	19
Župnija Črmošnjice	212	2057	835	50	43
Župnija Kočevska Reka	413	1230	882	49	51
Osilnica, Rovtarji	?	278	143	16	—
	2070	7735	5387	262	205

V vsem okolišu kočevskega gospostva ni noben podložnik izkazan kot posestnik lastnega gozdnega zemljišča. Kot je bilo že omenjeno, so podložniki drvarili v gozdovih gospostva, le 78 v mestu Kočevju bivajočih gospodarjev se je oskrbovalo z drvmi in gradbenim lesom v mestnem gozdu.

Gospostvo Kostel je imelo tri gozdove. V grmišču Križ in v gozdu Breg — v prvem je raslo le bukovje, v drugem poleg bukovja tudi hrastovje — je dobivalo drva. V gozdu Gora so rasle bukke in smreke, ta gozd je dajal gradbeni les. Od

292 podložnikov gospostva, obsegalo je okoliša Banje Loke in Fare, je bilo 134 posestnikov gozdnih parcel. Te so deloma označene kot grmišča oziroma deleži grmišč. Nekaterim posestnikom so dajale drva in steljo, drugim le steljo. V svojih hostah in grmiščih se je oskrbovalo 149 podložnikov, 108 v gozdovih gospostva, 35 je drva kupovalo. Tisti, ki so drvarili v dominikalnih gozdovih, so za to dajali oves, predivo, kokoši ali jajca, nekateri so plačevali v denarju. Gradbeni les so kupovali pri hrvatskih gospostvih. Poraba je znašala 604 vozove drv in 368 vozov lesa za plotove.

Župnišče v Kočevju je dobivalo drva iz gozda, ki je pripadal meščanom; letno je porabilo 14 do 16 sežnjev. Dovoz je bil zelo težaven in združen z velikimi stroški, seženj ga je stal prav gotovo 2 goldinarja in 16 krajcarjev.

Župnija v Mozlju je bila brez gozda in gozdne pravice. Po milosti kočevskega gospostva je smela letno posekati 4 vozove drv in 4 vozove lesa za plotove. Tudi župnišče v Koprivniku je uživalo po milosti dominija drva v gozdovih gospostva, drug les je kupovalo. Podložnikov ti dominiji niso imeli.

Mesto Kočevje je imelo v svojem pomirju bukov gozd v hribovju, v njem je bilo tudi razno grmovje. V gozdu so dobivali les za mlin in za popravilo mostov; izkoriščali so ga tudi meščani.

Davčni okraj Krupa

V tem okraju, ki je obsegal pretežni del Bele krajine, so bili številni dominiji. Gospostva so bila: Metlika, katere lastnik je bil zagrebški kapitelj, Krupa, Pobrežje in Črnomelj, drugi dominiji pa so bili komenda Metlika in metliška proštija z mašinimi ustanovami, komenda Črnomelj, mesto Metlika za beneficij sv. Katarine, beneficij sv. Duha v Črnomlju, Kocjanov beneficij v Vojni vasi, župnišče v Vinici, župnija v Podzemlju, proštija Metlika ali bratovščina Kristusovega telesa, Kocjanovo imenje, posestvo Mačerol, posestva Zastava in Gradac, posestvo Semič, posestvo Smuk, posestvo Vinica, dvor Okljuka, dvor Črnomelj, mesto Metlika in mesto Črnomelj (22).

Gospostvo Metlika je imelo tri hrastove gozdove in en steljnik. V enem teh gozdov je bilo približno 600 dreves sposobnih za gradbeni les. Od 165 podložnikov — približno tretjina je bila v okraju Poljane — je bilo 84 gozdnih posestnikov. Gozdna zemljišča so bila bolj redko označena kot gozdovi, največkrat so bila grmišča. Le izjemoma je omenjena vrsta drevja, in sicer hrast, bukev ter kostanj. Manjši del gozdnih posestnikov se je oskrboval z drvimi s svojih gozdnih zemljišč, več se jih je oskrbovalo z vinogradniškim koljem. Drva je kupovalo 92 gospodarjev; za večje število manjkajo podatki o načinu preskrbe z lesom. Steljo so dajali posebni steljniki, ki jih je imelo 95 podložnikov. V svojih in skupnih gozdovih so podložniki tega gospostva posekali 840 vozov drv ter gradbenega in gladkega lesa ter 154 vozov lesa za plotove. Več kot tretjina te količine je odpadla na vas Dobravice, ki je — kar predstavlja redko izjemo — 157 vozov lesa prodala.

Gospostvo Krupa je izkazalo 4 dominikalne gozdove, ki so bili manjšega obsega. Širina največjega je znašala 50, drugih treh pa 18 oziroma 20 sežnjev. V vseh gozdovih je na prvem mestu omenjeno leskovo grmičevje, nato malo in slabo hrastovje ter v enem gozdu tudi bukovje. Od 148 podložnikov — nekaj jih je bilo v okraju Poljane — je 89 imelo manjše gozdne parcele, njihov obseg je označen s širino, ki je bila od 1 do največ 20 sežnjev. V gozdičih je ponekod prevladovalo grmičevje, sicer je omenjeno leskovje, bukovje, hrastovje, pa tudi breze in kostanji. Večina se je oskrbovala z drvimi v svojih in skupnih gozdovih, 35 podložnikov je dobivalo drva na travnikih, obraščenih z drevjem, 6 je drvarilo v kočevskih gozdovih, 23 je drva kupovalo. Iz svojih in skupnih gozdov so porabili 453 vozov lesa.

Pri gospostvu Pobrežje so bili 4 gozdovi, o njihovem obsegu ni podatkov; sodeč po nazivu Veliko in Malo Bukovje je vsaj v teh dveh prevladovala bukev. Gospostvo je imelo 387 podložnikov, manjše število v okraju Poljane; 218 je bilo posestnikov gozdnih parcel. Precej razširjena so bila grmišča, v katerih so se oskrbovali z vinogradniškim koljem. Vse vrste drevja so redko omenjene, in sicer le kostanji in hrasti. V lastnih in skupnih gozdovih je dobivalo drva 206 podložnikov, pri tujih dominijah (Ruperč vrh, Smuk, Poljane) proti dajatvam 22, kupovalo ali dobivalo pri dobrih ljudeh 70, za druge ni omemb. V vasi Pobrežje so drva kupovali od Vlahov.

Gospostvo Črnomelj je imelo štiri grmišča, v enem je imelo pašo skupaj z mestom Črnomljem, v dveh je bilo tudi enkaj mladega hrastovega drevja. Podložnikov je bilo 146, več kot tretjina v okraju Poljane; gozdne parcele je imelo 38 posestnikov. Od drevja sta sicer poredko omenjana kostanj in hrast. V svojih gozdovih se je z drvimi oskrbovalo kakih 20 podložnikov, 11 z drevjem s travnikov, 31 v poljanskih gozdovih proti dajatvam, 40 je drva kupovalo; pri drugih način oskrbe ni naveden.

Komenda in proštija Metlika je imela gozd mladega hrastovja ob cerkvi Pri treh farah. Drva je morala prvotno kupovati, dajala je zanje letno 12 goldinarjev. Z mašnimi ustanovami je pozneje pridobila gozd Bočka v izmeri nad 10 oralov; iz njega je proštija dobivala letno 8 vozov drv. Podložnikov je bilo 190, kakih 10 v ruperčvrškem okraju; 154 je imelo grmišča in steljnike. V grmiščih je raslo tudi hrastovje in kostanji. Pet podložnikov se je proti dajatvam oskrbovalo z drvimi v ruperčvrških gozdovih, 85 iz vasi Rosalnice in Čurile je drva kupovalo od Hrvatov; drugi so menda uporabljali drva iz lastnih gozdov.

Komenda Črnomelj je imela v mestnem gozdu štiri manjše parcele, kjer je bilo več grmovja in leskovja kot visoko debelnega drevja. Podložnikov je bilo 133, približno četrtnina v poljanskem okraju. Gozdne parcele je imelo 47 posestnikov. Od drevja je omenjeno bukovje in hrastovje. Vas Sela je imela skupen gozd, ki je bil 60 sežnjev širok in $\frac{3}{4}$ ure dolg. Iz lastnih gozdov in gozdnih deležev se je oskrbovalo 58 podložnikov, s skupnih zemljišč 18, v gozdovih lastnega gospostva 1, v poljanskih in kočevskih gozdovih proti dajatvam (proso, vino, denar) 19, drva je kupovalo 31, za druge ni podatkov. Porabili so 629 vozov drv in 244 vozov lesa za plotove. Gozdovi so svojim posestnikom dajali deloma tudi potrebno vinogradniško kolje.

Kaplanija Črnomelj ali beneficij sv. Duha ni imel gozda, pač pa 2 mali grmišči, iz katerih je dobival les za plotove. Od 13 podložnikov je eden imel 2 grmišči, kjer je raslo leskovje in mlado hrastovje; drva so kupovali.

Kocjanov beneficij Vojna vas je bil brez gozda. Imel je 15 podložnikov, med katerimi so trije imeli gozdne parcele, delno z mladimi hrasti. Pet podložnikov je drva kupovalo, drugi so drva in nekaj lesa za plotove dobivali iz svojih gozdnih deležev.

Župnišče v Vinici je les za ograje dobivalo od drevja na travnikih; drva in drug les je po eni navedbi kupovalo od sosesk, podložnikov in iz Hrvatske, po drugi navedbi pa je dajalo za drva gospostvu Poljane letno 2 mernika prosa in 9 krajcarjev v denarju. Podložniki, bilo jih je 31, nekateri v okraju Poljane, niso imeli gozdov; 16 od njih se je oskrbovalo z drvimi v poljanskih gozdovih, za kar so gospostvu dajali proso in denar, 14 je dobivalo drva s travnikov. Les za ograje in vinogradniško kolje so delno kupovali od sosesk.

Župnišče v Podzemlju je imelo gozd z malimi hrasti, ki še niso bili sposobni za gradbeni les. Drva je kupovalo, zanje je dajalo 3 goldinarje. Njegovih 6 podložnikov je bilo brez gozda, drva so kupovali.

Proštija Metlika ali bratovščina telesa Kristusovega je bila brez gozdov, kupovala je letno za 40 goldinarjev drv. Od 59 podložnikov je 29 imelo gozdne parcele; na njih

je raslo deloma grmovje, ponekod redko hrastovje in kostanji. V lastnih gozdovih se je oskrbovalo 31 podložnikov, 28 je drva in vinogradniško kolje kupovalo, nekateri od žumberških Vlahov.

Kocjanovo imenje je imelo 2 mali grmišči. Od 48 podložnikov je bilo 22 posestnikov grmišč. Z drvni so se zalagali po večini v svojih grmiščih in travnikih, 8 je dobivalo drva v kočevskih gozdovih proti dajatvam mošta, 3 so drva kupovali.

Posestvo Mačerole nisem mogel lokalizirati. Podložnike je imelo v vaseh Coklavica, Črešnjevce, Gabrovec, Sela in Vrtača, to je okrog Semiča in Metlike, zato menim, da je tudi sedež dominija bil nekje v tem okolišu. Posestvo je imelo 2 gozda; od drevja je bila polovica bukovja, v gozdu pri gradu je druga polovica bilo hrastovje. Mlado hrastovje je raslo tudi na travniku. Od 21 podložnikov je 11 imelo gozdne parcele, nekatere so bile steljniki. Za nekaj podložnikov je navedeno, da so drva kupovali, za večino pa ni podatkov glede oskrbe, izvzemši za gradbeni les, ki so ga večinoma kupovali.

Pri posestvu Zastava sta bila 2 hrastova gozda, okrog so bila skupna grmišča in steljniki do črnomeljske meje. Pri posestvu Gradac so bili 4 hrastovi gozdovi in 4 grmišča ter steljniki. Pripadala mu je tudi vodna žaga. Obe posestvi skupaj sta imeli 148 podložnikov, 124 je imelo gozdna zemljišča, največkrat označena kot grmišča ali steljniki. Od drevja so omenjeni hrasti, breze in kostanji. Drva in deloma tudi vinogradniško kolje je stalno kupovalo 46 podložnikov, približno isto število je kupovalo les le sem in tja. Prodajalci so bili v nekaterih primerih Hrvati.

Posestvo Semič z inkorporiranim posestvom Turn je izkazalo 4 gozdne parcele, na dveh je raslo več nekoristnega grmovja kot pa visoko debelnega drevja, ena je bila grmišče. Iz teh gozdov je posestvo dobivalo drva, za ograje je služilo trnje in slabo grmičevje. Gradbeni in kolarski les je kupovalo. Podložnikov je bilo 28, razen treh so vsi imeli eno ali več grmišč. Polovica se je oskrbovala z drvni na lastnih zemljiščih, polovica jih je kupovala.

Posestvo Smuk je imelo 4 gozdove, v katerih je bilo deloma le grmičevje, nekaj je bilo bukovja, predvsem za drva, ter malo tudi gradbenega lesa za lastne potrebe in potrebe podložnikov. V grmišču pri pristavi Turn so bila le slaba drva, v grmiščih pristave in Rožnem dolu so dobivali kolje za domače vinograde. Hrastovja, smrekovine in jelovine v gozdovih ni bilo, tak les so kupovali na Kočevskem. Med 168 podložniki — približno desetina v okraju Poljane — je bilo 133 posestnikov gozdnih parcel, predvsem grmišč. Navedbe glede oskrbe z drvni so pomanjkljive; 41 podložnikov je drva kupovalo, drugi so verjetno imeli drva iz svojih gozdnih parcel. Nekateri so imeli tudi nekaj lastnega gradbenega lesa.

Posestvo Vinica ni izkazalo dominikalnih zemljišč. Imelo je 79 podložnikov, 2 sta bila posestnika manjših grmišč z bukovjem in hrastovjem. Drugi niso imeli gozdnih zemljišč, temveč le z drevjem obraščene travnike, od koder so se delno zalagali z drvni.

Dvor Okljuka je imel 2 manjši gozdni parceli, na katerih je raslo mlado hrastovje in leskovo grmovje. Drva je kupovalo, za povprečno 5 goldinarjev letno. Med 16 podložniki je 14 imelo po več grmišč; 10 je drva kupovalo, 4 so jih sekali v lastnih gozdovih komaj za potrebo.

Dvor Črnomelj je imel majhno gozdno parcelo z mladim hrastovjem in leskovjem. Drva je kupoval, stroški so znašali letno 6 goldinarjev. Podložnikov je bilo 69, nekaj v poljanskem okraju; gozdne parcele je imelo 48 posestnikov. Nekateri izmed teh so se oskrbovali z drvni in vinogradniškim koljem iz svojih gozdov ali grmišč, drugi in tisti brez gozdnih parcel so drva in drug les kupovali. Štirje podložniki so drvarili v kočevskih gozdovih proti dajatvam.

Metliški meščani so les kupovali, pravice drvarjenja niso imeli. V mestnem gozdu so uživali le pravico paše. Skoraj vsak posestnik v Metliki pa je imel svoj steljnik.

Križevska vas, ki je pripadala mestu, ni imela ne gozdov ne grmišč; les so kupovali od vasi Dobravice.

Mesto Črnomelj je imelo grmišče v mestnem gozdu. Ta gozd so meščani razdelili, vsaka hiša v mestu in predmestju je imela svoj delež. Mesto samo se ni oskrbovalo z lesom iz tega gozda.

Davčni okraj Poljane

Dominiji v okraju so bili gospostvo Poljane (Stari trg ob Kolpi), župnišče Poljane in posestvo Turn (23).

Gozdovi gospostva Poljane so bili v hribovju Jelševnik, Tanča gora, Suhor, Sinji vrh in Grošica (Graščica). V teh gozdovih so drvarili podložniki gospostva pa tudi naselji Obrh in Zapodje, ki sta pripadali drugim dominijem, sta se smeli oskrbovati z drvni, zato sta morali opravljati vožnje v gozdu in pomagati pri lovu. Sicer se je moral vsak, ki se je hotel oskrbovati z lesom, pogoditi z gospostvom. Pod gospostvom je bila vodna žaga na Kolpi. Deske in skodle so kupovali pri Hrvatih. Oglja v poljanskih gozdovih niso žgali, ker ni bilo fužin v okolišu. Gospostvo je imelo 636 podložnikov, nekaž desetih jih je bilo v naseljih okrog Spodnjega loga v kočevskem okraju. Lastnih gozdnih parcel niso imeli, oskrbovali so se z drvni predvsem v gozdovih gospostva. Hrastov les, deske in skodle so kupovali. Njihova potrošnja je znašala 1215 vozov drv, 1177 vozov lesa za ograje, 123 vozov gladkega ali kolarskega in 93 vozov gradbenega lesa.

Župnišče Poljane (Stari trg) je imelo pravico drvarjenja v gozdovih poljanskega gospostva. V istih gozdovih se je oskrbovalo njegovih 11 podložnikov, ki so porabili 27 vozov drv in 15 vozov lesa za ograje.

Pri posestvu Turn sta bila 2 gozda z mladim hrastovim drevjem. Drva je dobivalo v gozdovih poljanskega gospostva brez dajatev. To pravico je imelo že oddavnaj. Od 36 podložnikov je le 5 imelo manjše gozdove, v katerih so se le delno mogli oskrbovati z drvni. V poljanskih gozdovih je drvarilo proti dajatvam (proso in denar) 7, v gozdovih lastnega dominija trije podložniki; 10 podložnikov je drva kupovalo, 2 sta se oskrbovala z drevjem s travnikov, 8 je drva jemalo tam, kjer so se dala dobiti; za druge ni podatkov.

Splošni rezultati popisa gozdov

Napovedi dominijev o gozdovih so se med seboj zelo razlikovale tako po načinu kot po skrbnosti in zanesljivosti izvedbe. Zato so različne in neenakomerne tudi podobe, ki jih na njihovi podlagi ustvarimo o stanju gozdov po različnih okoliših.

Že glavni namen terezijanskega katastra — popis zemljišč kot podlaga za obdavčenje — je v določeni smeri vplival na enostranost in pobarvanost njegovih rezultatov. Napovedi o zemljiščih in zemljiškem donosu so dajali dominiji, zavedajoč se, da bo od teh odvisno njihovo obdavčenje ter obdavčenje podložnikov. Razumljivo je, da pri svojih napovedih niso bili nepristranski in da so skušali vrednost in donosnost pokazati manj ugodno, kot sta bili v resnici. To moremo opaziti že pri opisovanju obsega gozdov, kolikor je v napovedih obseg sploh naveden. Pogosto so omenjeni mali gozdiči; kjer je označena površina v sežnjih ali na drug način, je to dostikrat v tako majhni izmeri (po nekaž sežnjev dolžine in širine), da je težko verjeti v pravilnost napovedanih podatkov. Še bolj je to izraženo pri označevanju kakovosti gozdov. Kmečki gozdovi so bili povečini grmišča in tudi mnogo dominikalnih gozdov ni bilo nič boljnih. Drevje v gozdovih je bilo pogosto slabo, redko ali vsaj mlado; lepih gozdov terezijanski kataster ne pozna.

Še bolj enostransko, tj. neugodno podoba dajejo podatki o donosu gozdov in o preskrbi z lesom. Zelo številni podložniki, tudi na območjih, kjer je gozd zavzemal veliko površino, se z drvni niso oskrbovali v lastnih, skupnih ali dominikalnih gozdovih, temveč so jih kupovali. Toda na drugi strani je omenjeno le v dveh med vsemi številnimi napovedmi, da so podložniki nekaj drv prodali. Pri podložnikih nekaterih vasi v kostanjeviškem in krupskem okraju je navedeno, da so drva kupovali od žumberških Vlahov. Sem in tja so pri podložnikih omenbe, da so drva kupovali pri enem ali drugem dominiju, pri tem je navedeno, da so za nje dajali žito, perutnino ali tudi denar. V takih primerih ni jasno, ali gre za pravico drvarjenja, pridobljeno z različnimi dajatvami ali za resnično svobodno kupovanje.

Glede gradbenega in kolarskega lesa ter skodel so bili dominiji in podložniki v veliki meri navezani na nakupovanje. V okoliših ob Savi so kupovali gradbeni les od splavarjev, ki so ga plovili iz Štajerske, tj. predvsem iz Savinjske doline. Trg gradbenega lesa za dolenske potrošnike je bil po podatkih v napovedih v Ljubljani; npr. pri gospostvih Čušperk v turjaškem in Rakovnik ter Lanšprež v mirenskem okraju je rečeno, da so gradbeni les kupovali v tem kraju.

Zanimivi in značilni so podatki o vrstah drevja v dolenskih gozdovih. Največkrat je omenjena bukev, sledita hrast in gaber, drugo drevje bolj mimogrede; v vinogradniških okoliših je večkrat omenjen kostanj. Prevladovalo je torej listnato drevje. Iglasto drevje, smreka in hoja, je bilo razširjeno — sodeč po navedbah v napovedih — v gozdovih turjaškega okraja; za kočevski okraj ni podatkov o prevladujoči vrsti drevja. V drugih okrajih je bilo iglasto drevje redkost. Majhni gozdovi smrek so navedeni kot posebnost. Nekateri dominiji poročajo v svojih napovedih, da so si za lastne potrebe vzgojili smrekov gozdič. Drugi nasprotno ugotavljajo, da v njihovih gozdovih ni bilo smrekovine in jelovine. Lastnik Soteske, ki je imel v gozdu nekaj hojevja, ga je zaradi pomanjkanja iglastega drevja čuval kot zaklad. Gospostvo Ribnica v obširnih gozdovih ni imelo primerne smrekovega in jelovega lesa, zato je bilo treba skodle kupovati drugod. Razlog za kupovanje gradbenega lesa izven Dolenske je bilo pomanjkanje smrekovih gozdov na tem območju.

Nekaj značilnosti tedanjega gozdnega gospodarstva odkrivajo podatki o porabi lesa. Količine porabljenih drv v posameznih kmečkih gospodarstvih so bile različne in ponekod je precejšen razpon med najvišjo in najnižjo potrošnjo. Vendar je kljub vsem razlikam opaziti pri tem neko enakomernost. Medsebojno primerjanje porabe dominikalnih gospostev seveda ne pride v poštev, ker so njihove potrebe po drvah glede na značaj in obseg gospodarstev bile preveč različne. Bile so pač odvisne predvsem od števila prostorov, ki jih je bilo treba kuriti; npr. stiški samostan, ki je kuril 40 peči, je po svoji napovedi porabil 550 vozov drv. Na drugem mestu je bila poraba lesovja za ograje. Potrošnja takega lesa se je v nekaterih okoliših precej približala količini porabljenih drv; v mnogih primerih je znašala približno polovico te količine, včasih pa tudi več. Bilo pa je nekaj območij, kjer je bila količina za ograje porabljenega lesovja majhna. Postavljanje ograj, ki je zahtevalo velike količine lesa, je bilo v zvezi s tedanjim načinom poljedelstva in živinoreje. Hlevsko krmljenje je bilo tedaj omejeno v glavnem še na zimske mesece, sicer je prevladovala paša. Pasli so tudi na delu polja, ki je ostalo v prahi, in po strniščih, zato je bilo treba s plotovi obvarovati pred pasčo se živino njive, na katerih je bilo posejano žito. Ker je bilo treba take plotove glede na kolobarjenje postavljati vsako leto ob drugih njivah, je bila potreba po primernem lesovju stalna in znatna.

Sodeč po omembah o preskrbi z drugim lesom, predvsem z gradbenim, dolenski gozdovi niso krili domačih potreb. Le redki so primeri, da so uporabljali domač gradbeni les. Gotovo je bilo glavni vzrok za to pomanjkanje smrekovih gozdov v večini dolenskih okrajev.

Brez dvoma je mnogo podatkov v napovedih iz bojazni pred obdavčenjem neugodnejših, kot bi ustrezalo resnici in jih moramo zato kritično presoјati. Stanje gozdov in njihov donos sta bila verjetno boljša, kakor bi sodili po rezultatih terezijanskega katastra. Za pravo podobo bi bilo koristno pritegniti še razno arhivsko gradivo, ki je ohranjeno za nekatere večje gozdove, zlasti za državno gozdno posest.

Glede obsega gozdov ima terezijanski kataster le nekaj fragmentarnih podatkov. Površina zemljišč je bila sistematično zajeta in izkazana šele s franciscejskim katastrom, v glavnem dovršenim okrog leta 1825. Rezultati tega katastra po stanju iz začetka leta 1844 za posamezne davčne okraje so navedeni v naslednjem pregledu (24). Izkazani so ločeno semenovci in štorovci, dalje z drevjem obraščeni travniki in pašniki ter končno celotna površina, in sicer v oralih.

Davčni okraji	Semenovci	Štorovci	Travniki in pašniki z drevjem	Celotna površina
Višnja gora	15.310	2.936	1.179	41.815
Stična	15.256	328	662	34.125
Mirna	26.784	—	1.232	52.535
Žužemberk	10.852	204	11.312	42.791
Trebnje	7.770	1.520	4.543	24.941
Mokronog	12.994	144	984	26.106
Boštanj	13.899	—	1.037	23.972
Krško	13.206	2.222	2.928	40.361
Kostanjevica	16.659	3.726	362	38.819
Ruperč vrh	31.340	3.044	3.861	72.387
Turjak	11.045	1.310	10.441	34.249
Ribnica	17.204	936	11.595	51.445
Kočevje	51.672	450	48.636	146.321
Krupa	8.599	6.305	10.028	66.838
Poljane	4.396	442	6.651	24.407
Skupaj	256.986	23.567	115.451	721.112

Zaradi medsebojne primerjave razširjenosti gozdnih in drugih z gozdnim drevjem obraščenih zemljišč po posameznih okrajih navajam v naslednji razpredelnici ustrezajoče podatke v odstotkih celotne površine.

Razširjenost gozdov in drugih z drevjem obraščenih zemljišč je bila po okrajih različna. Kot kažejo odstotki, je bil delež gozdov na splošno znaten, v okrajih, kjer je bil pod povprečjem, je bilo precej z drevjem zaraščenih travnikov in pašnikov. V terezijanskem katastru je bilo drevje na travnikih omenjeno le pri nekaterih belokranjskih dominijih. Podatki franciscejskega katastra pa kažejo, da je bil velik odstotek z drevjem obraščenih travnikov in pašnikov v okrajih Žužumberk, Trebnje, Turjak, Ribnica, Kočevje, Krupa in Poljane. V napovedih rustikalnih zemljišč so večkrat omembe, da so se podložniki oskrbovali z lesom iz skupnih zemljišč (gmajn). Skoraj gotovo je v takih primerih šlo največkrat za skupne pašnike, na katerih je raslo drevje.

Rezultati franciscejskega katastra morejo le nekako dopolniti terezijanski kataster, primerjati obeh med seboj pa zaradi različnega značaja ne moremo. Ker se razširjenost gozdov od srede XVIII. stoletja pa do prvih desetletij prejšnjega stoletja

na Dolenjskem ni mogla bistveno spremeniti, smemo predpostavljati, da se površina gozdov in z drevjem obraščenih drugih zemljišč v času nastanka obeh katastrov ni bistveno razlikovala.

Delež gozdov in z gozdnim drevjem obraščenih zemljišč (v %)

Davčni okraji	Seme- novci	Štorovci	Gozdovi skupaj	Travniki in pašniki z drevjem	Gozdovi in druga, z drevjem obraščena tla
Višnja gora	36,6	7,0	43,6	2,8	46,4
Stična	44,7	1,0	45,7	1,9	47,6
Mirna	51,0	—	51,0	2,3	53,3
Žužemberk	25,3	0,5	25,8	26,4	52,2
Trebnje	31,1	6,1	37,2	18,2	55,4
Mokronog	49,8	0,5	50,3	3,8	54,1
Boštanj	58,0	—	58,0	4,3	62,3
Krško	32,7	5,5	38,2	7,2	45,4
Kostanjevica	42,9	9,6	52,5	0,9	53,4
Ruperč vrh	43,3	4,2	47,5	5,3	52,8
Turjak	32,2	3,8	36,0	30,5	66,5
Ribnica	33,4	1,8	35,2	22,5	57,7
Kočevje	35,3	0,3	35,6	33,2	68,8
Krupa	12,9	9,4	22,3	15,0	37,3
Poljane	18,0	1,8	19,8	27,2	47,0
Dolenjsko skupaj	35,6	3,3	38,9	16,0	54,9

VIRI

1. DAS (Državni arhiv Slovenije), Normalije fasc. 4, cesarski patenti 1747—1763. Kot datum patenta je s svinčnikom naknadno pripisan 12. avgust 1747. O terezijanskem katastru glej tudi: Marijan Britovšek, Razkroj agrarne fevdalne strukture. Ljubljana 1964, str. 26 sl.!

2. DAS, Patentbuch Annis 1747, 1748, 1749, št. 33 in 43.

3. DAS, Repertorium über sämtliche Rectificationes Dominical Fassionen woraus die Catastral Calculation gezogen ... J. 1750. Splošni pregled fondov Državnega arhiva LRS, Ljubljana 1960, str. 60.

4. Glej op. 3. Po repertoriju rektifikacijskih dominikalnih fasij je bilo v vseh treh okrožjih 1100 tekočih števil; število 1139 izkazuje Splošni pregled fondov.

5. DAS, Patentbuch Annis 1747, 1748, 1749, št. 33.

6. DAS, Franciscejski kataster. Na nekdanjem Kranjskem je bil kataster izveden okrog 1825. Tedaj so bila zemljišča izmerjena in napravljene katastrske mape. Protokoli k mapam vsebujejo o posameznih zemljiščih po parcelnih številkah podatke o lastnikih, površini parcele, kulturi in kategoriji zemljišča po rodovitnosti. Ta kataster, izpopolnjen s spremembami in popravki, je še danes v rabi.

7. DAS, Ausweis der Endresultate der Catastralschätzung. Kreis Neustadtl. Pregled davčnih občin po okrajih; glej tudi Heinrich Freyer, Alphabetisches Verzeichniss aller Ortschafts- und Schlösser-Namen der Herzogthums Krain, Ljubljana 1846, str. 153—157. Davčne občine so navedene po sedanjem nazivu in sedanjem stanju. Zato so v primerih, ko je prišlo do sprememb naziva ali pa so bile davčne občine razdeljene na več novih, pripombe, kateri naziv je davčna občina prvotno imela oziroma, iz katere davčne občine je bila izločena. Novo stanje in novi nazivi so povzeti iz

Zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji (prečiščeno besedilo), Uradni list LRS, št. 37 od 8. decembra 1960, str. 445—480.

8. Podatki terezijanskega katastra so vzeti iz Rectificirte Dominical Acten (kratica RDA) in Bekantnuss Tabellen (kratica BT) za novomeško okrožje, ki jih hrani Državni arhiv Slovenije. Navedeni dominiji so pod naslednjimi številkami RDA in BT: št. 21, župnišče in župnija Šmarje; št. 39, župnišče Višnja gora; št. 160, posestvo Podgorica; št. 164, dvor Prapreče; št. 187, posestvo Podsmreka; št. 203, gospostvo Boštanj; št. 204, posestvo Novi grad ali Turn na Peščeniku; št. 205, gospostvo Višnja gora; št. 227, posestvo Brinje; št. 244, mesto Višnja gora.

9. DAS, RDA in BT, št. 6, posestvo Grundelj; št. 10, posestvo Poganeč; št. 12, samostan Stična; št. 12 1/8 župnišče Št. Vid; št. 44, župnišče Šmartno; št. 105, 106, 107, 108, 109, cerkev Št. Vid pri Stični s podružnicami; št. 122, dvor Bukovica; št. 133, posestvo Grbin; št. 134, posestvo Selo v Šmartnem pri Litiji; št. 137, posestvo Grmače; št. 148, posestvo Mala Loka; št. 180, posestvo Črni potok; št. 184, posestvo Selo pri Bukovici; št. 186, gospostvo Slatna; št. 200, posestvo Bogenšperk.

10. DAS, RDA in BT, št. 49, župnišče Polšnik; št. 74 in 76, vikariat Mirna s podružnico; št. 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, Št. Rupert, podružnične cerkve; št. 128, posestvo Kumpolje; št. 136, posestvo Škrljevo; št. 138, posestvo Grič; št. 147, dvor pod Št. Jurijem; št. 149, posestvo ali dvor Klevišče; št. 151, gospostvo Rakovnik; št. 152, gospostvo Lanšprež; št. 157, posestvo Zavrh; št. 196, posestvo Turn; št. 211, dvor Cerkno; št. 220, gospostvo Mirna; št. 224, imenje župnija Št. Rupert; št. 225, dvor Zagorica; št. 228, posestvo Zapuže; št. 232, župan Tihboj.

11. DAS, RDA in BT, št. 23, župnik in cerkev na Krki; št. 32, župnišče v Žužemberku; št. 183, gospostvo Žužemberk; št. 201, posestvo Kravjek.

12. DAS, RDA in BT, št. 36, župnišče Trebnje; št. 193, gospostvo Trebnje.

13. DAS, RDA in BT, št. 7, gospostvo Klevevž; št. 12 1/2, posestvo Čretež; BT tega dominija ter tudi št. 12 1/16, župnija Škocjan so pod št. 12, samostan Stična; št. 22, kaplan naše ljube Gospe v Mokronogu; št. 48, župnišče Gorenji Mokronog; št. 55, 56, 57, župna cerkev Škocjan, podružnice sv. Barbare, sv. Nikolaja in sv. Katarine; št. 58, župna cerkev sv. Marjete Klevevž; št. 156, gospostvo Mokronog z inkorporiranim trgov; št. 179, dvor Šuta; št. 181, posestvo Zbure; št. 198, posestvo Turn pod Mokronogom; št. 229, Schrottovo imenje v Dolenjem Mokronogu.

14. DAS, RDA in BT, št. 9, imenje pri Radečah; št. 19, župnik in župna cerkev v Loki; št. 51 in 96, župnišče in župna cerkev v Boštanju; št. 84, 85, 86, župna cerkev v Radečah s podružnicami; št. 97, 98, 99, 100, 101, župna cerkev v Svibnem s podružnicami; št. 145, posestvo Hotemež; št. 168, gospostvo in trg Radeče; št. 174, gospostvo Boštanj; št. 176, gospostvo Svibno; št. 199, posestvo Gomila; št. 206, posestvo Dvor; št. 221, posestvo Novi grad.

15. DAS, RDA in BT, št. 12 1/32, župnišče Raka; št. 16, kaplan-zgodnjak v Krškem; št. 18, župnišče Leskovec; št. 115, meščanski špital Krško; št. 120, posestvo Raka; št. 140, posestvo Velika vas; št. 141, gospostvo Krško; št. 142, Strassoldovo imenje v Krškem; št. 146, posestvo Impolca; št. 167, posestvo Radeljca; št. 172, gospostvo Rekštajn; št. 185, imenje Skopice; št. 192, posestvo Nemška vas; št. 195, gospostvo Srajbarski turn; št. 234, posestvo Dolenje Radovlje; št. 239, mesto Krško.

16. DAS, RDA in BT, št. 3, samostan Kostanjevica in dvor Straža; št. 4, zastavljeno gospostvo Kostanjevica; št. 43 1/2, župnišče Sv. Križ; št. 53, župnišče Čatež; št. 116, špital Kostanjevica sedaj podružnična cerkev sv. Martina in Nikolaja; št. 131, posestvo Golo; št. 155, gospostvo Mokrice; št. 182, posestvo Malence; št. 240, mesto Kostanjevica.

17. DAS, RDA in BT, št. 5, gospostvo Ruperč vrh in Mehovo; št. 11, kapitelj Novo mesto z inkorporiranimi župnijami Št. Rupert, Poljane in Mirna peč; št. 12 1/4, posestvo Bajnof; št. 12 1/64, vikariat Bela cerkev; št. 29, Tišlerjev beneficij sv. Martina v Novem mestu; št. 30, Straussov beneficij v Novem mestu; št. 34, župnišče Toplice; št. 41, župnija Soteska; št. 117, špital Novo mesto; št. 118, posestvo Soteska; št. 119, posestvo Stari grad; št. 127, posestvo Gracarjev turn; št. 129, posestvo Vrhovo; št. 144, posestvo Hmeljnik; št. 153, gospostvo Luknja; št. 158, posestvo Pred malim mostom; št. 161, posestvo Poganci; št. 163, posestvo Prežek; št. 165, posestvo Zalog; št. 170, posestvo Rožek; št. 188, posestva Grm, Zaboršt in Graben; št. 189, posestvo Na Kamnu; št. 190, gospostvo Struga; št. 209, posestvo Volavče; št. 210, gospostvo Otočec; št. 235, Zapfovo imenje; št. 242, mesto Novo mesto.

18. DAS, RDA in BT, št. 43, župnija Dobrepolje; št. 63, župna cerkev sv. Križa v Dobrepolju; št. 64, podružnična cerkev nase ljube Gospe v Veliki Slevici; št. 121,

grofija Turjak z inkorporirano župnijo Škocjan; št. 212, gospostvo Čušperk z inkorporiranim imenjem Brinje.

19. DAS, RDA in BT, št. 26, župnija Ribnica z inkorporiranim beneficijem sv. Andreja; št. 27, Ribnica, beneficij sv. Mohorja in Fortunata; št. 28, Ribnica, beneficij najsv. telesa Kristusovega; št. 87, župna cerkev sv. Štefana v Ribnici; št. 88, Ribnica, podružnica sv. Križa; št. 159, gospostvo Ortnek; št. 166, imenje Zamostec; št. 169, zastavljeno gospostvo Ribnica; št. 207, posestvo Breg.

20. DAS, RDA in BT, št. 42, župnišče Kočevje z vikariatom Stari trg; št. 45, župnija Mozelj; št. 47, župnišče Koprivnik; št. 135, grofija Kočevje; št. 150, gospostvo Kostel; št. 238, mesto Kočevje.

21. Peter Wolseger, Das Urbarium der Herrschaft Gottschee vom Jahre 1574. Mittheilungen des Musealvereines für Krain IV/1891, str. 33. — Ivan Simonič, Zgodovina kočevskega ozemlja. Kočevski zbornik, Ljubljana 1939, str. 94 sl. —

22. DAS, RDA in BT, št. 1, Zagrebški stolni kapitelj za gospostvo Metlika; št. 8 in 8 1/2, komenda Metlika in proštija z mašnimi ustanovami; št. 13, komenda Črnomelj; št. 20, mesto Metlika za beneficij sv. Katarine; št. 37, kaplanija ali beneficij sv. Duha v Črnomlju; št. 38, Kocjanov beneficij Vojna vas; št. 40, župnišče Vinica; št. 46, župnija sv. Martina v Podzemlju; št. 73, proštija Metlika ali bratovščina telesa Kristusovega; št. 124, Kocjanovo imenje; št. 125, gospostvo Krupa; št. 130, gospostvo Pobrežje; št. 154, posestvo Mačerole; št. 173, posestvo Zastava in Gradac; št. 177, posestvo Semič; št. 178, posestvo Smuk; št. 194, gospostvo Črnomelj; št. 202, posestvo Vinica; št. 222, dvor Okljuka; št. 233, dvor Črnomelj; št. 241, mesto Metlika; št. 243, mesto Črnomelj.

23. DAS, RDA in BT, št. 11, župnišče Poljane; št. 162, gospostvo Poljane; št. 197, posestvo Turn.

24. DAS, Ausweis der Endresultate der Catastralschätzung. Kreis Neustadtl.

Dr. Vlado Valenčič